

Anne Kofod og Jens Christian Nielsen



Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv

Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv



Center for Ungdomsforskning 2006

FORORD

Hermed har vi fornøjelsen af at præsentere rapporten Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv, der beskriver tendenser i unges aktive deltagelse i det frivillige foreningsliv i Danmark – med fokus på betydningen af kompetenceudvikling og uddannelsestilbud i foreningslivet.

Rapporten indeholder resultaterne fra et forskningsprojekt om unges kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv. Undersøgelsen sætter fokus på unge idrætsforeningsaktive, der har det til fælles, at de har været deltagere på et regionalt uddannelsestilbud i DGI-regi. De unge er mellem 14-18 år og kommer fra tre forskellige idrætsforeninger. Formålet med uddannelsen er at motivere unge foreningsaktive til at brede deres engagement i foreningerne ud, f.eks. ved at give dem nogle redskaber til og erfaringer med, hvordan man kan omsætte en ide til praksis. Rapporten belyser betydningen af unges aktive deltagelse i foreningslivet og deres kompetenceudvikling herved. Ikke bare i relation til foreningslivet, men også i relation til deres aktuelle hverdagsliv såvel som deres planer for fremtiden.

Der skal her lyde en meget stor tak til de unge foreningsaktive og deres ledere samt uddannelsens instruktører for deres gæstfrihed og velvillighed over for at deltage i undersøgelsen. Endelig skal der lyde tak til DGI's Forskningsudvalg, hvis støtte fra forskningspuljen har muliggjort undersøgelsen.

God læselyst.

Emdrup august 2006

Anne Kofod og Jens Christian Nielsen

Center for Ungdomsforskning – www.cefu.dk

Learning Lab Denmark, Danmarks Pædagogiske Universitet.



Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv

Af Anne Kofod og Jens Christian Nielsen

© Forfatterne og Center for Ungdomsforskning 2006

Layout: Niels-Henrik M. Hansen og Anne Kofod

Indholdsfortegnelse

INDLEDNING	9
Undersøgelsens baggrund	9
METODE	11
Interview	12
Anonymitet og andre tekniske bemærkninger	12
KAMPEN OM DE UNGES RESSOURCER – hvordan ser de unges hverdagsliv ud?	15
Et sammensat og aktivt hverdagsliv	15
Fritidsjob – det er gode penge	16
Sociale relationer – familie, venner, hverdag og fest	16
Skole, uddannelse og lektier	18
Afrunding – Kampen om de unges tid og ressourcer	21
FORENINGSLIVETS KOMPETENCER OG LÆREPROCESSER	23
Afrunding – Kompetenceudvikling i idrætsforeningslivet	25
FORENINGSLIDERNE - to profiler	27
Lystrup IF's svømmeafdeling	27
Beder-Malling Idrætsforening, tennis	28
Afrunding - to foreninger med vidt forskellige forudsætninger	30
UNG PÅ BANEN – Et oplevelses- og uddannelsesforløb	31
Rekruttering	32
Hvem rekrutterer og hvem rekrutteres?	33
Kursusforløbet	34
Introduktionsaften	34
Forventninger – Hvad tror du, du kommer til at lære?	35
Fysiske udfordringer	36
Kommunikation og demokrati	37
Det sociale – på en anden måde	38
Ledernes perspektiv på Ung på banen	39
Afrunding – perspektiver på kurset Ung på banen	40
LØN, PLIGT OG FRIVILLIGHED – kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv	41
Tid er penge	42
Tid er oplevelser, anerkendelse og udvikling	45
Tid er fremtid	47
Afrunding – De nye unge, den nye foreningsaktive	49
PERSPEKTIVER PÅ KOMPETENCEUDVIKLING	51
Ungdomskultur	51
Foreningerne	52
Kurset - Ung på banen	52
Kompetenceudvikling – når arbejdet bærer en del af lønnen	52
Frivilligt arbejde – mellem forpligtigelse og selvrealisering	53
Referencer	58

INDLEDNING

Denne rapport fremlægger resultaterne fra forskningsprojektet Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv. Projektet har haft til formål at bidrage til en forskningsbaseret viden om unges kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv og herunder belyse, hvilken betydning uddannelses tiltag rettet mod at kvalificere unge frivillige ledere har for såvel deres frivillige foreningsarbejde som deres øvrige liv.

I den danske idrætsverden har der de senere år været et stigende fokus på udvikling af uddannelses tilbud til frivillige ledere som en vej til både at udvikle foreningslivet og til at få rekrutteret og fastholdt flere ledere. Mange af disse tiltag retter sig mod unge. Både lokal- og landsforeninger, forbund og kommuner udbyder ungelederuddannelser. Det er dog i mindre grad belyst indenfor idræts- og foreningsforskningen, hvilken betydning denne udvikling har og hvilken effekt tiltagene har. Denne rapport vil give et bidrag hertil på baggrund af undersøgelsen af et regionalt uddannelses tilbud til unge mellem 14-17 år i regi af Danske Gymnastik- og Idrætsforeninger (DGI). Rapportens fokus er dog primært på, hvordan unge oplever deres aktive deltagelse i foreningslivet og hvordan denne deltagelse relaterer sig til såvel deres kompetenceudvikling i foreningslivet som deres aktuelle hverdagsliv og planer for fremtiden. I den forstand ser vi både på interne og eksterne effekter af de unges foreningsdeltagelse; vi interesserer os både for, hvad de unge lærer *i* og hvad de unge lærer *af* foreningsarbejdet, samt for hvilken betydning foreningsdeltagelsen har for henholdsvis unges foreningsdeltagelse og deres øvrige liv.

Undersøgelsens baggrund

Unge deltagelse i foreningslivet er under forandring. I idrætsforeningerne oplever man i sti-

gende grad, at det kan være vanskeligt at rekruttere, involvere og fastholde unge som ledere i det frivillige foreningsarbejde. Og mange af de unge, der engagerer sig, opleves som havende en nytteorienteret tilgang til deltagelse i foreningsliv og engagement i frivilligt arbejde. Det er en udbredt antagelse, at de primært engagerer sig for deres egen skyld og det personlige udbytte, de får ud af deres deltagelse (Wollebæk og Selle 2002, Nielsen, Højholdt og Simonsen 2004, Nielsen 2005). I store dele af foreningslivet arbejdes der omvendt bevidst på at tydeliggøre lærings- og kompetenceudbyttet af foreningsdeltagelsen over for især de unge medlemmer, når det drejer sig om at rekruttere og fastholde disse (Nielsen, Højholdt og Simonsen 2004 og Nielsen 2005). Der er flere eksempler på foreninger og organisationer, der betoner, at foreningsdeltagelse kan bruges til at kvalificere sig til at søge ind på en uddannelse eller til at få et spændende job på arbejdsmarkedet (DUF 2003, Simonsen 2003).

Dette er bl.a. baggrunden for udviklingen af en række uddannelses tiltag i såvel foreningsregi som offentligt regi, der alle henvender sig til unge aktive idrætsudøvere og -ledere. Mange af uddannelses tiltagene har ofte et dobbeltsigte – de skal både give de unge lederkompetencer, der kan medvirke til at udvikle idrætsforeningerne, og samtidig skal uddannelses mulighederne medvirke til at rekruttere og fastholde unge i det frivillige foreningsarbejde. Det er interessant at vide i hvilket omfang, uddannelses tilbud reelt kan indfri disse forventninger, og hvilket udbytte og perspektiv ungelederuddannelse kan give unge på deres idrætsforeningsliv. Disse spørgsmål har forskningsprojektet ønsket at medvirke til at give nogle svar på.

METODE

Følgende er en redegørelse for, hvordan undersøgelsen og rapporten Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv er blevet til. Det er fortællingen om, hvordan vi har fået unge foreningsaktive og deres ledere i tale, samt hvordan materialet indgår i rapporten.

Flere af DGI's amter tilbyder kurser, der skal motivere unge foreningsaktive til at udvide deres eksisterende engagement i den lokale idrætsforening, samt give dem nogle konkrete redskaber til, hvordan de omsætter deres ideer til praksis.

Som udgangspunkt kontaktede vi derfor nogle af de DGI Amter, som i efteråret 2005 udbød sådanne kurser. Vi fik flere positive tilbagemeldinger, men desværre også fulgt af en konstatering om, at tilslutningen de fleste steder var begrænset. Det er altså ikke alene vanskeligt at tiltrække unge instruktører. Dem som allerede er engagerede er også svære at nå, når det gælder kurser af denne type. Dette gælder ikke kun for

de ovennævnte DGI-kurser, men også for flere af de øvrige initiativer af denne art i såvel kommunalt som foreningsregi, som vi har haft kontakt til i forbindelse med projektet.

Trods rekrutteringstræghed viste det sig, at DGI Århus fik tilstrækkelig tilslutning til kurset Ung på banen, som vi fik lov til at følge. Denne rapport bygger på forskellige typer af vidnesbyrd, der alt sammen udspringer af kurset, dets deltagere og interessenter, men som også rækker videre end det. Foreningerne, de unges deltagelse i foreningslivet og deres foreningsengagement bliver beskrevet, ligesom vi får indblik i de unges tanker om hverdagen og fremtiden. Forskningsmetodisk har projektet anvendt en flerhed af kvalitative metoder.

- Observation og uformelle samtaler med foreningsledere
- Interview med fem unge deltagere, tre piger og to drenge
- Interview med to kvindelige ledere fra to foreninger
- Mailkorrespondance med fem unge, alle piger
- Postkort de unge skrev til sig selv i forbindelse med kurset (*Hvad laver jeg om et år?*)
- De unges beskrivelser af deres idrætsklubber på baggrund af spørgsmålet *Hvis min klub var et dyr...*

Interview

De unge på kurset kom fra tre forskellige foreninger:

- **Beder Malling Idrætsforening:**
BMI Tennis
- **Solbjerg IF:**
Solbjerg Gymnastikforening
- **Lystrup Idrætsforening:**
Gymnastikafdelingen
Svømmeafdelingen

Vi har talt med fem af de 10 unge deltagere, som repræsenterer to foreninger og tre sportsgrene: BMI Tennis (en ung dreng), Lystrup Idrætsforening (fra Gymnastikafdelingen en ung dreng og fra Svømmeafdelingen tre unge piger). Vi har samtidig talt med to ledere fra henholdsvis BMI Tennis og Lystrup Idrætsforenings svømmeafdeling.

Tematisk har vi i interviewene med de unge spurgt ind til deres foreningshistorie. Dette har medvirket til at tegne et billede af, hvor stærk tilknytningen til foreningslivet er og hvilke faktorer, der spiller ind på deres engagement. F.eks. om der i familien er tradition for – ikke alene at dyrke idræt – men også at påtage sig forskellige praktiske og administrative opgaver i klubben; det vil sige det, der traditionelt betegnes som det frivillige arbejde.

Undersøgelsen sætter konkret fokus på en formaliseret kompetenceudvikling i foreningslivet, der finder sted med henblik på at øge de unges engagement. I den personlige foreningshistorie har vi derfor også fokuseret på de unges erfaringer med at påtage sig ansvar i klubben, og i forlængelse muligheden for indflydelse. Måske er der i deres klub tradition for at involvere unge. Måske synes de voksne, at de klarer sig ganske godt, uden dialog med de yngre kræfter. Som en overordnet pointe har det været relevant at spørge både de unge og deres ledere, hvordan de oplever klubben generelt forholder sig til de unge.

Den personlige foreningshistorie har vi fulgt op med de unges beskrivelser af deres hverdagsliv. De går alle skole. Enten har de påbegyndt en ungdomsuddannelse, eller også står de lige for at skulle vælge, hvad de skal, når de har afsluttet deres grunduddannelse. Det giver også et særligt perspektiv på fremtiden. Unge er i dag bevidste om, at uddannelse spiller en stor rolle for, hvordan deres voksenliv kommer til at se ud (Pless og Katznelson 2005, Kofod og Nielsen 2005). En bevidsthed, der måske forplanter sig i de unges fritidsliv – f.eks. engagementet som forenings-

aktiv. Det har givet anledning til tematisk at rejse spørgsmål, der kan give os indblik i de unges færden i og tanker om både skole, fritid og fremtid.

Endelig har vi fokuseret på kurset. Hvorfor og med hvilke forventninger har de unge tilmeldt sig? Vi ved, at de har mange andre ting, de kunne bruge deres weekender på. Derfor er deres forestillinger om indhold og udbytte interessante at få bragt spil. Naturligvis i forhold til deres rolle i klubben. Men indsigten i de unges forestillinger om fremtiden rejser spørgsmålet om de unge foretager en kobling mellem deres engagement som foreningsaktive og så det formelle uddannelsessystem.

I interviewene med de to ledere interesserede vi os for deres erfaring med at inddrage unge i foreningsarbejdet. Hvilke tanker gør de voksne ledere sig om rekruttering og engagement af de unge udøvere? Spørgsmålene til de unge om deres tanker om uddannelse, fritid og fremtid har vi også tematiseret i interviewene med lederne, for at danne os et indtryk af deres billede af unge, og den helhed foreningslivet er en del af.

Det tredje tema var selve kurset. Vi ønskede at kaste lys over, hvilken rolle lederne spillede for de unges kursusdeltagelse. Lederenes forventninger til kurset og ikke mindst, hvordan de forestillede sig, at foreningen kunne få glæde af, at de unge trænere deltog.

I kapitlet *Kampen om de unges ressourcer* præsenteres de fem unge aktive i miniportrætter, der fortæller både om deres familieforhold, deres uddannelse og hvad der optager dem i fritiden. Det er også her læseren får indsigt i, hvad der står på de postkort, de unge skrev til sig selv om, hvor de ser sig selv et år efter kursets afslutning.

De fem unge og de to ledere bidrager med hver deres historier og erfaringer fra forskellige foreninger og idrætsgrene. I rapporten samler vi disse samt det forskellige materiale fra kursusforløbet i temaer, der bevæger sig fra ungdomslivet i almindelighed til foreningslivet og de unges aktive deltagelse i særdeleshed.

Anonymitet og andre tekniske bemærkninger

I forskningsrapporter som denne er det udbredt, at deltagerne optræder anonymt. Det kan være trygt for informanterne at vide, at de ikke efterfølgende kan blive stillet til regnskab for deres udtalelser. Hvilket er helt centralt, særligt hvis der er tale om kontroversielle temaer og problemstillinger (Kvale 1998).

I afdækningen af unges kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv fandt vi efter

”Der er tale om almindelige hverdagsskildringer fra idrætsforeningerne, suppleret med fortællinger og refleksioner over kompetenceudvikling med afsæt i et regionalt kursus.”

afviklingen af interviewene, at hverken interview eller den øvrige empiri fremstår kontroversiel. Der er tale om almindelige hverdagsskildringer fra idrætsforeningerne, suppleret med fortællinger og refleksioner over kompetenceudvikling med afsæt i et regionalt kursus. I det perspektiv var der ikke noget, der talte for at anonymisere informanterne.

Dette blev afsættet for, at vi kontaktede de syv informanter med en forespørgsel om at ophæve deres anonymitet. I en skriftlig henvendelse redegjorde vi kort for vores tanker og overvejelser, svarende til dem, vi har skitseret her. Det blev også understreget, at deres samtykke til at ophæve anonymiseringen alene viste tilbage til rapporten. Hvorvidt de ved rapporten offentliggørelse ønsker at lade sig interviewe til DGI's egne medier, er en separat beslutning. Vi har modtaget skriftligt samtykke på offentliggørelse af deres rigtige navne fra de fem unge informanter, samt de to ledere. For dem der er under 18 år gælder det, at deres forældre har skrevet under.

Blandt deltagerne finder vi to, der hedder Camilla. Den ene er blandt de fem unge, den anden er leder. Havde vi fastholdt den anonyme deltagelse, kunne vi vælge at give dem to forskellige fiktive navne. Med situationen, hvor vi benytter os af informanternes rigtige navne, referer vi nu til henholdsvis Camilla B, der er ung foreningsaktiv, og så Camilla J, der er leder. Begge kommer fra Lystrup Idrætsforenings svømmeafdeling.

I behandlingen og formidlingen af materialet, skelner vi – inspireret af vores informanter – ikke mellem træner og instruktør. Vi er dog opmærksomme på, at der er forskel på at være hjælpetræner eller -instruktør. Tilsvarende skelner vi mellem udøvende som dem, der dyrker sport i klubben, og så aktive som dem, der bidrager til klubben praktisk eller administrativt. Som udøvende tilegner man sig også en række kompetencer, der langt hen ad vejen er beslægtede med dem, der knytter sig til hvervet som aktiv. Man færdes i det samme miljø og sporten stiller krav om f.eks. tekniske færdigheder som både den udøvende og den aktive udvikler. Af de fem aktive unge i undersøgelsen, er de fire også udøvende, hvilket betyder, at der vil være et sammenfald mellem de kompetencer, de udvikler som sportsudøvere og så dem, de udvikler i deres egenskab af trænere. Fordi de er så tæt forbundet skelner vi i rapporten ikke eksplicit, men det vil fremgå af de konkrete eksempler, hvordan kompetencerne kommer i spil.

KAMPEN OM DE UNGES RESSOURCER – hvordan ser de unges hverdagsliv ud?

Unge hverdagsliv består som regel af et skoleliv og et fritidsliv. De unge, vi har med at gøre, går enten i grundskolens afsluttende klasser eller de er påbegyndt en ungdomsuddannelse. Skolelivet er centralt i de unges liv og via lektierne rækker de også ind i fritidslivet – som er den tid hvor de unge ikke går i skole, og som i højere grad er struktureret af de unges interesser og sociale relationer.

De unges fritidsliv kan inddeles i organiserede og selvorganiserede fritidsaktiviteter. De organiserede fritidsaktiviteter er oftest systematiserede og lagt i faste rammer. Det kan være idrætsaktiviteter, foreningsarbejde, ungdomsskole og fritidsjob. Aktiviteter kendetegnet ved, at andre er afhængige af den unges fremmøde og omvendt. Denne type aktiviteter er typisk voksenstyrede i form af en træner, lærer eller arbejdsgiver.

En anden side af fritidslivet er de selvorganiserede aktiviteter. Det, de unge foretager sig, når de ikke deltager i organiserede aktiviteter. Rammerne er typisk fleksible og finder ikke sted på bestemte klokkeslæt. Ofte kan aftaler ændres med kort varsel uden, at det får større konsekvenser. Det er f.eks. aktiviteter som at være sammen med venner eller kæreste, café-besøg, shoppingture, koncerter, TV, biblioteksbesøg, pc-spil.

Ofte er samværet med vennerne det samlende element i aktiviteterne. De selvorganiserede fritidsaktiviteter er dog ikke entydigt frie. De kan også have forpligtende karakter. Det gælder f.eks. for pligter i hjemmet eller lektierne som jo skal laves, men hvornår og under hvilke forhold, er i væsentlig udstrækning op til den enkelte (Kofod og Nielsen 2005).

I det følgende vil vi se nærmere på, hvad de foreningsaktive unge foretager sig i deres hverdag og hvordan den er sammensat.

Et sammensat og aktivt hverdagsliv

I interviewene med de foreningsaktive 14-18-årige fremgår det, at de bruger meget tid på deres deltagelse i idrætsforeningerne. Både som udøvere, som hjælpeinstruktører og frivillige etc. Det er et engagement, der er centralt i deres hverdagsliv, og som lægger beslag på en stor del af deres fritidsliv. De unge, som har deltaget i kurset Ung på banen, har det til fælles, at de bruger rigtig mange timer på deres deltagelse i idrætsforeningerne, både som udøvende aktive og som trænere for andre børn og unge. Som Kristoffer på 16 år, der spiller tennis, fortæller:

"Jeg bruger mit halve liv derude. Sidste sommer, der trænede jeg tre gange om ugen, og trænede andre fire til fem timer." (Kristoffer)

Selvom foreningslivet har en central placering i de unges liv, så har de generelt et sammensat ungdomsliv, hvor der også er en række andre betydningsfulde gøremål og aktiviteter i hverdagen. Ikke mindst grundskole eller ungdomsuddannelse optager en væsentlig del af de unges liv. Noget der rækker videre end det skemalagte tidsrum på uddannelsesstedet. Typisk fylder det også en del i fritiden. Helt konkret i form af lektier, men de unges bevidsthed er også optaget af tanker om uddannelsesvalg og fremtid. Dertil kommer fritidsjob, øvrige fritidsaktiviteter (udover idrætten), venner, (dele)familier og transport til og fra aktiviteterne. Alt sammen ingredienser i den helhed, der udgør en sammensat hverdag. 18-årige Morten, der er hjælpeinstruktør i en gymnastikforening, fortæller om sin fritid:

"Jeg spiller guitar inde på min skole. Så er jeg hjælpeinstruktør. Og ellers sammen med vennerne. Hjælpeinstruktør – det er ligesom fritidsjob. Så slår jeg også græs for en præst. Det er ikke lige sæson nu (griner) Så går jeg også med plakater. Så jeg har lige lidt at se til, men det er gode penge." (Morten)

Der er mange ting der skal gå op i en højere enhed, hvis Morten skal nå at spille musik, undervise i gymnastik, passe sine to fritidsjob og være sammen med sine venner i løbet af en ganske almindelig uge. Men alle aktiviteterne er vigtige, hvad enten det handler om, at han dygtiggør sig på guitar, hjælper andre til at blive dygtigere til gymnastik, hænger ud med vennerne og ikke mindst tjener nogen gode penge i forskellige jobs.

Fritidsjob – det er gode penge

"Jeg har arbejde som avisbud om morgenen fra kl. 4.15. Det er bare om at komme hjem igen under dynen. Når man vågner kl. 04, tænker man 'Hvorfor valgte jeg dette job?' Men det er godt for mig, fordi det ikke stjæler min fritid efter skole." (Kristoffer)

Fritidsjobbet fremstår som et vigtigt element af unges fritidsliv som allerede slået an af 18-årige Morten i ovenstående. Et godt arbejdsmiljø og oplevelsen af at blive udfordret er en motivation i sig selv. Men når de unge arbejder i deres fritid, handler det i udgangspunktet om at tjene nogle lomme penge. Hvilket mest af alt skyldes, at ungdomskulturen koster penge. Undersøgelsens unge arbejder en hel del. F.eks. går Kristoffer med aviser om morgenen, og selvom det kan være en sur pligt at skulle stå tidligt op, er det et job, der passer ham godt i en hverdag med et presset program:

Fritidsjobbet prioriteres, men det tilrettelægges så det går mindst muligt ud over andre aktiviteter. Fritiden er kostbar, så jobbet skulle nødig stjæle noget af den. Det er et træk ved de unge i undersøgelsen, at de udover at have et meget aktivt foreningsliv, også har fritidsjob som de pligttopfyldende varetager.

Traditionelt taler vi om foreningsengagement som noget frivilligt. Blandt andet forstået som, at den aktive ikke modtager noget honorar for sin indsats. Det er fortsat almindeligt, at både unge og voksne giver en hånd med i foreningerne uden beregning. Men det viser sig, at de unge i denne undersøgelse alle modtager løn for – om ikke alle – så nogle af de timer, de lægger i klubberne. I kapitlet om kompetenceudvikling i det

Kristoffer er 16 år og aktiv i Beder-Malling Idrætsforenings tennisafdeling. Han bor sammen med sine forældre og sin lillebror. Hele familien spiller tennis, og Kristoffers mor, Hanne, er aktiv i ungdomsudvalget. Foruden tennis har Kristoffer prøvet kræfter med fodbold og badminton, og han indskyder selv – *nu er jeg et aktivt menneske, der godt kan lide at dyrke sport*. Han kan også lide at konkurrere og glæder sig til at rykke op blandt seniorerne, hvor han blandt andre skal spille mod sin far.

I et par år har han gået med morgenaviser. Det passer ham ganske godt, da *det ikke stjæler ens fritid*. Den bliver brugt i tennisklubben, ved computeren og så med at samle på modelbiler – *det interesserer mig utrolig meget*.

Kristoffer overvejer, hvilken gymnasial retning han skal vælge efter 10. klasse. Han kunne egentlig godt tænke sig at blive (computer)spil designer, men det tjener man meget lidt på. Derfor bliver det nok revisor i stedet.

"Jeg har overvejet fremtiden lidt og jeg har bestemt mig for, at om et år vil jeg sidde i UU. Altså ungdomsudvalget. Altså i tennis det er jo det vi spiller. Jeg vil også træne de små så de beslutninger i UU kommer ud i livet."

Anne er 15 år og aktiv i Lystrup Idrætsforenings svømmeafdeling. Hun bor uden for Århus sammen med sine forældre og to yngre søskende, der alle er aktive sportsudøvere, ligesom hendes far er aktiv i svømmeafdelingen. Selv dyrker hun forskellig vandsport, og har som underviser prøvet kræfter med alt fra babysvømning og væk-med-vandskræk, til almindelige børnehold. Anne håber, at engagementet i svømmeklubben fører til mere ansvar, fx som instruktør.

Foreningsengagementet optager en stor del af Annes hverdag, men *jeg er god sådan til at planlægge min tid, så jeg ligesom kan nå det hele*. Skulle tiderne i svømmehallen komme på tværs, når hun næste år begynder i gymnasiet, vil hun bare løbe det mere. Det er en fleksibel sport, der ikke kræver planlægning eller aftaler. Blot et par løbesko.

"Hvis vi ser et år frem i tiden, vil det [mit liv] se således ud:

- aktiv og glad for at undervise
- havde forskellige hold, søge udfordringer
- måske vil jeg i den nærmeste fremtid begynde instruktøruddannelsen
- være glad"

frivillige idrætsforeningsliv udfolder vi forbindelsen mellem det frivillige engagement og så den betydning, de unge tillægger deres rolle lønede (hjælpe)trænere i klubberne.

Sociale relationer – familie, venner, hverdag og fest

Velfungerende sociale relationer har afgørende betydning for unges trivsel. Familien er det faste holdepunkt i hverdagen, hvad enten det er en traditionel kernefamilie eller en moderne, opbrudt og sammensat med nye papsøskende og -forældre. Måske ses unge og deres familier kun om morgenen, inden dagen sættes i gang, og så om aftenen, inden sengetid. Måske ses de ofte, fordi de deler interesser, f.eks. i en idrætsforening. Men det er kontinuiteten og oplevelsen af, at deres forældre har tid til dem, der betyder noget. Unge deler i mindre grad personlige problemer med deres forældre – med mindre de ønsker at få løst en konflikt her og nu. Har de derimod behov for at diskutere eller blot få luft for en frustration, så henvender de sig i stedet til deres jævnaldrende, der har nogle andre forudsætninger for at sympatisere med deres situation, sammenlignet med de fornuftige voksne. Det er derfor typisk venner fra skole og fritid, som træder til, når ungdomslivets temaer – kærester, forældrekonflikter, alkohol – vendes. Det er også deres jævnaldrene, de tilbringer det meste af deres vågne tid sammen med, hvad enten det er i skolen eller det organiserede fritidsliv. Overfor disse sfærer, der er rammesat af voksne, finder vi den selvorganiserede fritid. Ungdomskulturen, der udfoldes både i det offentlige rum, på cafeer, i biografier, i tøj- og musikbutikker, og så mere privat, på værelset eller når de unge er alene hjemme, og måske griber chancen for at invitere til fest (Kofod og Nielsen 2005).

Undersøgelsens unge har en hverdag fuld af forpligtelser. Det betyder, at det sommetider kan

være vanskeligt at finde tid til vennerne uden for foreningen. Det samme gør sig gældende for fester, som er et vigtigt socialt forum i ungdomskulturen. Flere fortæller, at det er nødvendigt at prioritere tiden nøje, og at de bruger en del kræfter på at få det hele til at hænge sammen:

"Jo, jeg synes, jeg er god til sådan at få det [vennerne] indpasset i weekenden, men nogen gange kan jeg også godt gøre det, når jeg skal på arbejde kl. 16 og får fri [fra skole] kl. 13. Så hvis der ikke er ret mange lektier, så kan jeg godt være sammen med nogen venner, så er det måske ikke sikkert, det bliver i lang tid, men man har dog været sammen. Og det der med fester, det er ikke hver weekend, jeg er til fest, men der er en del. Men jeg har det nok også sådan lidt det der sports noget. Det er ikke sådan, at jeg drikker mig helt vildt fuld hver gang fordi konditionen, den betyder også rigtig meget. Den skal helst være rigtig god. Og det er også tit, vi skal spille kamp meget tidlig søndag, og så er det også begrænset, hvor meget man kan drikke aftenen før."
(Anne)

15-årige Anne fortæller, at hun passer sine venner ind i weekenden og mellem træning på hverdage. Det er der flere forklaringer på. Annes engagement i klubben tilhører det organiserede fritidsliv; det der er tilrettelagt. Samværet med vennerne tilhører den selvorganiserede del af fritiden, som består af fleksible aktiviteter. Det er også en indsigt i, hvorfor f.eks. mobiltelefonen er så vigtig for unge. Når hverdagen og fritiden er så hårdt spændt op, kan muligheden for at ændre aftaler være det, der får det hele til at gå op i en højere enhed. Nu kunne man tro, at samværet med jævnaldrene er mindre vigtigt for Anne, end for andre unge. Det er ikke tilfældet. Som nævnt tidligere, er der en ungdomskultur i og omkring

Camilla B. er 15 år og aktiv i Lystrup Idrætsforenings svømmeafdeling. Hun bor uden for Århus sammen med sin mor, sin stedfar og sammenbragte søskende. Hele familien dyrker sport. I det hele taget fylder idræt meget i Camillas hverdag. Alligevel får hun også tid til at være spejder. Der er da også langt mellem de weekender, hvor der ikke er andet end hygge på programmet. Men det passer Camilla ganske godt. Der må gerne ske noget, og så har hun jo sin *ekstra vennekreds* i form af *vandpolovennerne* som gør det ud for den sociale side af sporten.

Efter 9. klasse vil hun gerne på idrætsefterskole, og derefter på gymnasiet. Derfra er det lidt uklart, hvad fremtiden skal bringe. Men Camilla er inspireret af den pædagogiske side af foreningsengagementet, og fortæller om *det der ekstra*, som viser sig at være (dokumenterede) kompetencer fra hendes aktiviteter i svømmeklubben og FDF.

"Om et år er jeg ikke umiddelbart aktiv i Lystrup idrætsforeningen, da er jeg på efterskole, hvilket jeg glæder mig meget til!! Men jeg regner med at komme tilbage efter efterskolen. Men regner/håber stadig at kunne spille nogle damekampe[vandpolo], når jeg får tid."

klubben. Et fællesskab, der baserer sig på en fælles interesse for vandsport, men også på de mere generelle aspekter af ungdomslivet, som binder de foreningsaktive unge sammen. De unge deltager i høj grad aktivt i foreningslivet, fordi deres venner er der, og de er en del af et socialt fællesskab omkring en interesse.

Noget andet, der binder unge sammen, er fest. Det er et socialt rum, hvor de mødes med jævnaldrene. Det er en mulighed for at tale, måske danse med nogen, man ikke kendte i forvejen. Noget der bliver en smule nemmere med en håndsrækning fra alkohol, hvilket er en integreret del af den danske festkultur (Skrowny 2005). Meget tyder på, at unge, der i hverdagen er optagede af sport, har nogle særlige orienteringer i ungdomskulturen. F.eks. er rygning, alkohol og hash mindre udbredt her, sammenlignet med andre grupperinger blandt deres jævnaldrende (Nielsen m.fl. 2004).

Annes fortælling giver os en idé om, hvorfor det er sådan. Når der er tid, deltager hun som andre unge i weekendens fester. Det bliver måske ikke så ofte, og det er også begrænset, hvor meget hun drikker. Det går nemlig ud over konditionen, og de unge, vi har talt med, prioriterer deres idræt og fysiske form højt. Det betyder, at de er mere tilbageholdende med at drikke for meget til festerne og med at få sovet alt for lidt, end de af deres venner som ikke dyrker idræt.

Generelt fremstår det som om, at festerne hos de foreningsaktive unge har en relativt lille betydning i ungdomslivet. F.eks. som det kommer til udtryk hos Kristoffer, hvor samværet med familien er af større betydning:

"Nu går jeg ikke til så mange fester. Jeg er stille og rolig, og kan godt lide at være sammen med min familie og min lillebror." (Kristoffer)

Kristoffers familie består af far, mor og lillebror. Når Kristoffer synes, det er hyggeligt at være sammen, hænger det også sammen med, at de har nogle fælles interesser. F.eks. spiller de alle tennis. Noget de kan tale om, ligesom de færdes i det samme miljø og de kan også snuppe en kamp alle fire. Undersøgelser peger på, at det giver nogle særlige forudsætninger for at tage del i foreningskulturen, hvis medlemmer af familien i forvejen er integreret her (Nielsen, Højholdt og Simonsen 2004). Dette er et mønster, vi også ser hos deltagerne her:

"Ja, jeg har en lillesøster, som også arbejder oppe i svømmehallen. Hun spiller også vandpolo og svømmer. Det gør min lillebror også. Han arbejder så ikke. Det er sådan primært svømmehallen der, vi har tilfælles." (Anne)

Det er udbredt, at de unge har familiemedlemmer som er en del af det foreningsliv, de selv deltager i. Enten som ledere eller som aktive deltagere. På samme vis har de unge mange venner i forbindelse med deres aktive idrætsliv. De får interessefællesskabet forærende, hvilket styrker muligheden for at nærme sig hinanden. Dertil kommer, at de tilbringer størsteparten af deres fritid sammen. Så ligesom børn og unge helt naturligt danner venskaber med dem, de går i skole med, ligger det også lige for at knytte sig til sine jævnaldrende i klubben.

"Ja, der går rigtig meget tid. Jeg vil sige det sådan, det er meget lektier og så sport og skole i hverdagen. Så det er sådan mest i weekenderne, jeg ser vennerne. Men så er der jo også mange venner, jeg har oppe i svømmehallen." (Anne)

Katrine er 16 år og aktiv i Lystrup Idrætsforenings svømmeafdeling. Hun bor sammen med sine forældre og sin lillesøster, der alle er aktive sportsudøvere. Til hverdag går Katrine i 1.g. Efter skole har hun et fritidsjob på en café, ligesom hun spiller vandpolo og ser sin kæreste. Dertil kommer naturligvis tjansen som hjælpetræner.

Hverdagen har forandret sig en del siden Katrine begyndte i gymnasiet. *Jeg har meget travlt.* Hun synes stadig det er sjovt at dyrke sport, men tiden er blevet en hel del mere knap, og hun har trappet ned på timerne på caféen.

Katrine drømmer om et sabbatår efter gymnasiet – *jeg skal i hvert fald have et år uden skole*, eller i hvert fald uden formel skolegang. For måske rejser hun til Zanzibar, hvor en dansk højskole byder på sportslige udfordringer under varmere himmelstrøg. Når hun kommer hjem forestiller hun sig at hun skal på universitetet.

”Om 1 år er du desværre ikke så aktiv i din forening, da du går i 2. g. der har du nemlig ikke særligt meget tid. derfor er du der højst 2 gange om ugen som hjælpeinstruktør.”

Det er ikke alene sporten og muligheden for at blive udfordret og udviklet fysisk, der tæller. Ligesom i hverdagens andre sfærer, betyder det sociale noget for de unges trivsel. En ung der mobbes i skolen, bryder sig ikke om skolen, uanset hendes faglige kompetencer. Der er en lang række gode grunde til, at de unge lægger så mange timer rundt omkring i foreningerne. Men hvis de ikke, som det er tilfældet med undersøgelsens unge, trives rent socialt, er deres tilknytning på lånt tid. De fastholdes af, at aktiviteterne udspiller sig med andre unge, som de fungerer godt med og udvikler venskaber med.

Blandt de foreningsaktive kan vi iagttage en tydelig bevidsthed omkring, at der er mange tilbud at tage stilling til og vælge imellem; fester og det at være sammen med vennerne er det, som fylder rigtig meget. I den forbindelse spurgte vi de unge om, hvorvidt de havde nogle bud på, hvordan man lokker flere til at engagere sig, lige som dem selv. Dertil svarer 16-årige Katrine meget rammen- de, at der er meget som trækker i de unge:

”I vores alder er der bare mange andre ting, der interesserer os. Nok ikke så meget ’hvordan man lærer et barn at svømme’ eller hjælpe. Det er nok mere fester og venner, der er i hovedet. Jeg synes også, at der er mange andre ting, der er vigtige, så det kommer nok i sidste række. Jeg kunne også være her mere.” (Katrine)

I følge Katrine, kunne hun være mere i svømmehallen. Men der er mange andre ting, der er vigtige. I ungdomsårene åbner verden sig, og inviterer med en række muligheder, der ikke tidligere har været tilgængelige. Og det hele skal prøves af. De unge etablerer sig hurtigt med et territorium, der er kendetegnet ved at være autonomt, og hvor der er forbudt for voksne. Det har sin fordel at gøre sig nogle erfaringer uden, at der står en bedreviddende voksen med løftet pegefinger, og siger *hvad sagde jeg!?!*

Skole, uddannelse og lektier

Først og fremmest er det dog skole og uddannelse, der strukturerer de unges hverdag. Ikke bare gennem den konkrete deltagelse i de skemalagte timer, men i høj grad også gennem lektierne, som de unge synes, der er vel rigeligt af. Et forhold, der tydeligt afspejles som gennemgående i de unge foreningsaktives udsagn om aktiviteter og forpligtigelser i deres hverdagsliv. Anne, der er begyndt i det almene gymnasium, kan da også berette, at mængden af lektier ofte synes at tage overhånd:

”Ja jeg synes da, vi har lidt. Vi har lige haft fire afleveringer på én gang. Nu er der så to af dem, der skal afleveres næste fredag. Og jeg skal da læse 300 sider i en bog til på mandag, så der er da lidt.” (Anne)

På niveau med idrætten, så kan de foreningsaktive unge berette, at skole og lektier fylder rigtig meget i deres hverdagsliv. For nogle af dem kan lektierne til tider føles som et pres. Mest af alt fordi de konkurrerer med alle de andre ting, de gerne vil have tid til; deres aktive deltagelse i foreningslivet, fritidsjob, venner og familie. F.eks. oplever Camilla B på 15 år, at det kan være et pres at få lavet lektier. Udover at være aktiv i en idrætsforening er hun også aktiv spejder i FDF, hvor der ligeledes forventes engagement og en aktiv indsats. Camilla B kan fortælle, at hun har så stramt og aktivt et program, at hun skal se nogle weekender frem i tiden før, der er en fri dag i kalenderen:

"Jeg er FDF'er, hvor vi har været på en masse kurser og sådan noget, som også skal passes, og så er der vennerne. Så der er rigtig meget. Her den sidste 1 måned der har jeg ikke haft en weekend, hvor jeg ikke har lavet noget."

Savner du det eller er det godt?

"Jeg kan faktisk godt lide, der sker noget. Jeg kan godt mærke lige nu med lektierne, at det hele er... har lige behov for en pause – det får jeg så også her, ikke denne her weekend, heller ikke næste weekend, men næste weekend igen." (Camilla B)

At være ung handler i vid udstrækning om at være på, og om at være med, hvor det sker. I Camilla B's hverdag er der flere steder, hvor der sker noget. 9. klasse tager sit, og det viser sig, at hun er ligeså engageret i FDF, som hun er i svømmeklubben. Der er altså dobbelt op på de organiserede aktiviteter. Det sætter sit spor på weekenderne, der sjældent bliver sat af til bare at hænge ud. Umiddelbart virker det ikke som om, at Camilla B er tynget af den pakkede kalender. Tvært imod, så kan hun godt lide, at *der sker noget*. Bliver det for presset, er det fordi, der er en pukkel med lektierne.

Ikke mindst de unge, der er begyndt på en gymnasial ungdomsuddannelse, oplever, at det kan være vanskeligt at få det hele til at hænge sammen. Som Katrine siger, *jeg går i 1.g. Det fylder rigtig meget*. Det kan altså være svært at få tid til alle lektierne, når der også ligger et stramt uge-program med egen træning, træning af andre, fritidsjob og så de sociale relationer i form af klassekammerater, venner, eventuelle kærester samt familien. Det kan godt blive for meget at jonglere:

"Jeg er med i Lystrup idrætsforening, og jeg er hjælpetræner på nogle børnehold. Vi har fra 4-6 år, og nogle næsten på min alder, som jeg træner to gange om ugen. Så spiller jeg også vandpolo, og svømmer i klubben. Jeg er på arbejde to gange om ugen, mandag og torsdag. Jeg træner selv om mandagen, nogle gange svømmer jeg inden, og om onsdagen eller om torsdagen. Men ikke mere til jul, for så er jeg for gammel, og rykker op. Det er ikke altid, at jeg når det om mandagen, for jeg går også i gymnasiet. Der er også meget at lave."

Så er der arbejde og vandpolo, og nogle gange svømmer du frivilligt. Er der andre ting, som du laver i din fritid?

"Jeg arbejder ved siden af det. Jeg fik det i sommerferien, for at kunne tjene nogle penge. Men så blev jeg så glad for det, at jeg beholdte det. Det er ved åen, på en cafe, hvor jeg er opvasker. Men jeg har ikke så mange timer mere. Så er jeg sammen med venner fra skolen, og så har jeg en kæreste."

Synes du, at du har travlt i din fritid?

"Ja, jeg har meget travlt. Jeg var stresset i gymnasiet, for jeg vidste ikke, at det tog så meget tid. Så fik jeg færre timer på cafeen. Nu går det fint nok. Men jeg havde meget travlt i starten." (Katrine)

Det at påbegynde en ungdomsuddannelse er noget som kræver tilvænning. Overskuddet og tiden til at engagere sig i fritidslivet reduceres, sammenlignet med de 9-10 år i grundskolen, som går forud. Når man så, som Katrine, er begyndt i gymnasiet, er konsekvenserne for f.eks. foreningsdeltagelsen noget, som må erkendes gradvist.

Morten er 18 år og aktiv i Lystrup Idrætsforenings gymnastikafdeling. Han er enebarn og bor sammen med sine forældre. Som barn har han prøvet kræfter med alt fra gymnastik, badminton, vandpolo og fodbold. Nu bliver Morten på sidelinien, men her trives han til gengæld rigtig godt. I fritiden bliver der også tid til at spille guitar og være sammen med vennerne. Når han altså ikke lige passer sine to øvrige job – *så slår jeg græs for en præst. Så går jeg også med plakater*.

Morten er i gang med grundforløbet på Social- og Sundhedsuddannelsen. Heldigvis kender han en del på skolen fra 10. klasse. Han overvejer pædagogvejen, da han *altid har kunnet lide børn*. Tjansen som hjælpeinstruktør skubber også i den retning, ligesom han på skolen *lærer nogen lege, som vi kan bruge til gymnastik*.

"Jeg vil om et års tid stadigvæk være hjælpeinstruktør. Jeg vil samtidig være i gang med at uddanne mig som instruktør men jeg ser ikke mig selv som bestyrelsesmedlem af foreningen."

Det var ikke meningen, at hun ville beholde sit caféjob. Men hun var glad for det, og tænkte ikke videre over, at den nye hverdag i gymnasiet, ville lægge beslag på hendes hverdag i et omfang, der betød, at hun efterfølgende måtte reorganisere sit fritidsliv.

I takt med, at hverdagslivet og uddannelseskra-
vene ændrer sig, bliver de unge bevidste om,
at det vil kunne spille ind på deres muligheder
for at deltage i foreningslivet. Vi spurgte Anne,
som endnu går i grundskolen, om hun tror, hun
vil have tid til al den sport, hun dyrker, når hun
starter i gymnasiet:

*"Jeg er lidt bange for, at der ikke bliver nær
så meget tid, men altså hvis det så er, at
jeg ikke har tid til det, og svømmehallen
ikke har åbent, når jeg har mulighed for at
svømme, så løber jeg nok bare det mere.
Jeg tror ikke, det er det, der ville kunne
holde mig meget." (Anne)*

Annes udsagn fortæller os, at det betyder rigtig
meget for de unge, at de ofte har mulighed for at
bevæge sig og dyrke idræt. Kan det ikke passe ind
med klubbens træningstider, løser de det ved at
søge mod mere selvorganiserede aktiviteter, der i
højere grad giver plads til fleksibilitet. Her er løbe-
træning et godt eksempel, men også motionscen-
trene tiltaler de unge, netop fordi de kan komme
og gå, som det i øvrigt passer ind.

Det organiserede fritidsliv konkurrerer i daglig-
dagen med skole og lektier. De unge tager deres
uddannelse alvorligt, og det er et element, der
fylder meget i deres bevidsthed. Ikke kun nu og
her, med de foreliggende opgaver og afleveringer.
Også de forestående valg, der peger længere ud i
fremtiden, optager de unge – skal jeg vælge det
almene gymnasium eller handelsgymnasiet? Skal
jeg satse på en håndværksuddannelse, selvom
der måske er mangel på praktikpladser? Det er et
valg, de tillægger stor betydning, når de forestil-
ler sig, hvordan deres voksenliv kommer til at se
ud. Jo større betydning, de unge tillægger valget,
desto vanskeligere fremstår det.

Katrine fortæller, at hun prioriterer sin ungdoms-
uddannelse højt, og hun forventer, at uddannelse
bliver en del af hendes liv og hverdag i nogle år
fremover. Alligevel er hun i tvivl om, hvad hun vil
efter gymnasiet. Samtidig giver hun udtryk for et
behov for en pause fra skolelivets krav og pligter:

*"Jeg fylder 19 år, når jeg er færdig. Så jeg
er rimelig ung. Jeg skal i hvert fald have et
år uden skole. Jeg tror, at jeg vil arbejde et
halvt til et helt år og tjene penge. Så vil jeg
ud og rejse. Måske sydpå med nogle venner
eller en kæreste. Så vil jeg på højskole i
Afrika, på en palmeø, der hedder Zanzibar.
Der ligger en dansk højskole, hvor de dyk-
ker. Det kunne være rigtig spændende. Så
skal jeg vel læse videre på universitetet.
Cand.-et-eller-andet – hvis jeg kan tage mig
sammen til det." (Katrine)*

Der er forskel på at gå i folkeskolen og så gym-
nasiet. Vejen til studenterhuen byder på udfor-
dringer og oplevelser, men kan føles lang og
krævende. Der er i større grad fokus på karakterer,
hvilket lader nogle unge tilbage med en oplevelse
af, at de alene bliver mødt på deres faglighed. Det
afføder en længsel efter at fylde hverdagen ud
med aktiviteter, der i højere grad giver plads til at
blive mødt og se sig selv som et helt menneske;
en, der besidder en lang række andre og bredere
kvaliteter og kompetencer end, at de er dygtige
til matematik, men halter lidt med det tyske
(Kofod 2004).

Katrine har tiden for sig. Hun er, med egne ord,
rimelig ung. Så det er umiddelbart ikke nogen fru-
stration for hende, at hun er uafklaret med, hvad
hun vil bruge sin studentereksamen til. Alt peger
i retning af en akademisk uddannelse. Hvis altså,
hun kan tage sig sammen; en melding der nok
mest af alt er en refleksion over, hvor meget det
rent faktisk kræver af hende at gå i gymnasiet.
Derimod er hun meget afklaret med, at hun vil
bruge et år eller to på at arbejde og rejse. Jobbet
er ikke formuleret. Det er derimod rejsen, som
gerne skulle bringe hende til en dansk højskole på
Zanzibar, hvor hun kan lære at dykke. Det er altså
en kombination af lysten til at rejse og opleve,
lære noget nyt – praktisk – og så udfordre sig selv
fysisk. Fuldstændig i tråd med den måde, hun
strukturerer sin hverdag nu, og får uddannelse,
pligter og fornøjelse til at hænge sammen.

Det er ikke uden grund, at de unge oplever, de har
et tætpakket program i hverdagen. Et liv, hvor det
er vigtigt at kunne prioritere idrætten, og få det
hele til at hænge sammen uden helt at afskære
sig fra de andre sider af ungdomslivet. F.eks.
fortæller Anne, at hun har fravalgt at se fjernsyn,
chatte og spille computerspil som mange af hen-
des venner gør. Det er der simpelthen ikke tid til:

”Der kan sagtens gå fem dage, hvor jeg ikke ser fjernsyn, nogen gange kan det bare være 10 minutters nyheder, men der er rigtig mange af mine venner, som ser meget fjernsyn og tilbringer meget tid ved computeren, men for mig er computeren nok mest et sted, hvor det er afleveringer – noget jeg skriver ind på. Og så det der med fjernsyn. Det kan nogle gange blive i weekenderne og andre gange ikke, så der er jeg nok tit bagud. Det er fordi jeg prioriterer sport højere. Helt klart.” (Anne)

For Anne er computeren et arbejdsredskab, ikke et tidsfordriv. Sådan er det for de fleste piger. De er ikke som drengene optagede af at spille spil og downloade film og musik (Kofod og Nielsen 2005, Skårhøj og Østergaard 2005). I Annes fritidsliv har idrætten førsteprioritet, næstefter lektierne. En prioritering vi også kan iagttage hos de øvrige foreningsaktive.

Afrunding – Kampen om de unges tid og ressourcer

De unge i denne undersøgelse har et aktivt ungdomsliv. De indgår i mange forskellige sammenhænge:

- **Formel uddannelse.**
Dvs. skole, uddannelse og lektier.
- **Et aktivt foreningsliv.**
Dvs. som udøvende, som frivillige og lønnede hjælpere.
- **Fritidsjob.**
- **Deltagelse i det normale ungdomsliv.**
Dvs. hyggestunder, fester og videoaf tener med venner og kærester i det omfang, de har mulighed for det.
- **Familie.**

Indholdsmæssigt ligner deres hverdag de fleste andre unges hverdag. Det er vigtigt at passe sin skole, sine lektier, pligter og fritidsjob.

Ungdomslivet præges af voksne, der bekymrer sig om de unge. De har ansvar for, at de unge kommer helskindet gennem teenageårene, og formulerer derfor nogle rammer og krav; lærerne omkring uddannelse og forældrene omkring fritidslivet.

Ungdomslivet præges også af de unge selv. De er typisk nysgerrige og jo ældre de bliver, desto mere trækker de i retning af en hverdag, hvor de selv sætter dagsordenen og tager ansvar for, hvilke aktiviteter de vil prioritere; i denne undersøgelse vinder idrætten og klubkulturen over f.eks. TV, fester og shoppingture.

Længere fremme i rapporten, belyser vi, hvordan de unge har mulighed for at udvikle sig og gradvist tilegne sig nye ansvarsområder i deres klub. Det, der er særligt, og måske kan forklare, hvorfor det kun er et fåtal af de unge, der engagerer sig, handler om interesse. Katrine, Anne, Camilla B, Morten og Kristoffer synes helt grundlæggende, at deres sport er sjov.

Med konturerne af de unges hverdagsliv, er vi kommet forståelsen af, hvilke udfordringer de unge søger som foreningsaktive og hvordan de omsætter dem i og uden for klubben et skridt nærmere. I det følgende vil vi undersøge, hvilken rolle de unges foreningsengagement spiller i deres hverdagsliv. For at kunne sætte særlig fokus på kompetenceaspektet introducerer vi i næste kapitel den læringsteoretiske tilgang. Her vil vi diskutere, hvilke former for læring vi kan identificere i foreningslivet og ikke mindst sætte det i relation til uddannelses tiltagene her.

FORENINGSLIVETS KOMPETENCER OG LÆREPROCESSE

Foreningslivet rummer et omfattende læringspotentiale. For et læringsteoretisk synspunkt kan det have stor betydning, at læringen finder sted i sammenhænge, hvor deltagerne står med en del af ansvaret for aktiviteterne, og hvor de selv har valgt at deltage. Det har nogle særlige kvaliteter, som det tit er vanskeligt at få frem i formaliseret uddannelse (Illeris 2003). En tidligere undersøgelse af unges deltagelse i foreningslivet viser, at unge lægger stor vægt på, at de får et læringsudbytte af deres deltagelse i foreningslivet. Især blandt de unge frivillige trænere og ledere i foreningslivet peger mange på, at de tilegner sig en række brugbare og vigtige kompetencer gennem deres engagement netop i foreningslivet. F.eks. kan det være stærkt motiverende for at yde en indsats i det frivillige foreningsarbejde, at man som ung oplever, at erfaringer med ledelse og ansvar tilegnet i et foreningsarbejde kan overføres til uddannelses- og arbejdssammenhænge (Nielsen, Højholdt og Simonsen 2004, Nielsen 2005). Men samtidigt er det værd at bemærke, at undersøgelsen også peger på, at det for mange unge kan være svært at beskrive og sætte ord på, hvordan og hvad det er, de mere præcist lærer ved at deltage i en forening og dens aktiviteter, f.eks. når de underviser i svømning, tennis eller gymnastik, eller når de går til hånd i hallen ved opvisninger og kampe. For læring er ikke bare sådan at aflæse ved foreningsdeltagelse og frivilligt arbejde.

På europæisk plan tales der ofte om livslang læring, dvs. at læring opfattes som en uafbrudt proces, der så at sige foregår fra vugge til grav og ikke kun i det formelle uddannelsessystem, men bl.a. også i arbejds- og fritidslivet (EU's Memorandum om Livslang Læring, Colardyn og Bjørnavåld 2005, Bjørnavåld 2001). Grunduddannelse som den finder sted i grundskolen er stadig et centralt fundament for den enkelte, men derudover må man forvente, at man til stadighed og gennem hele livet med efter- og videreuddannelse skal tilegne sig viden og kompetencer i og udenfor det formelle uddannelsessystem. I denne sammenhæng skelnes der som regel mellem tre forskellige læringsaktiviteter – formelle, uformelle og ikke-formelle. Se beskrivelserne af dem på næste side.

Ser vi på idrætsforeningernes aktiviteter i relation til denne tredeling, så placerer de sig først og fremmest indenfor de **ikke-formelle læreprocesser**. De udspiller sig i konkrete aktiviteter i foreningerne, f.eks. svømmetræning eller gymnastiktræning. Det er en læring, der finder sted planlagt og intenderet. I bassinet træner svømmerne forskellige teknikker; begynderne for at smide korkbæltet og bevæge sig frit i vandet, de øvede for at forbedre deres tider, og i salen øges sværhedsgraden af forskellige gymnastiske spring. Der er tale om et ikke-formelt læringsrum, der på alle niveauer indeholder en intention om,

Formel læring foregår på uddannelsesinstitutioner og fører til anerkendte eksamensbeviser og kvalifikationer.

Ikke-formel læring foregår uden for de formelle uddannelsessystemer og fører normalt ikke til egentlige uddannelsesbeviser. Ikke-formel læring udbydes f.eks. på arbejdspladsen og gennem aktivitet inden for civilsamfundets organisationer og grupper (som f.eks. ungdomsklubber, fagforeninger og politiske partier). Den kan også udbydes gennem organisationer eller tjenester, som er blevet oprettet for at supplere de formelle uddannelsessystemer (det være sig kunst-, musik- og idrætsundervisning eller privatundervisning som forberedelse til eksaminer).

Uformel læring forekommer som en naturlig del af hverdagslivet. I modsætning til formel og ikke-formel læring er uformel læring ikke nødvendigvis bevidst læring og opfattes derfor sandsynligvis ikke af den enkelte som noget, der bidrager til hans eller hendes viden og færdigheder.

(EU's Memorandum om Livslang Læring, oktober 2000)

at udøverne i løbet af en sæson bliver dygtigere svømmere, gymnaster eller tennisspillere. Under kyndig vejledning af en instruktør og en hjælpeinstruktør. Øvelserne er som regel planlagte med intension om, at deltagerne udvikler deres kompetencer, men ganske sjældent med henblik på, at deltagerne på holdet, eller instruktørerne opnår en formel kompetence. I den forstand er der ikke tale om formaliseret læring.

Men der finder også en stor del læreprocesser sted i foreningslivet, der ikke i samme grad er planlagte og intenderede læringsaktiviteter, men i højere grad har en mere uformel karakter. Når vi ser på unges **uformelle læreprocesser** og udvikling af kompetencer i foreningslivet er der to spor vi kan følge.

Det første refererer til de unges rolle som instruktører og erfaringerne heraf. Som instruktører varetager de unge træningen af børn i klubben. Deres arbejde med at lære børnene at udøve en bestemt sport, rummer et læringspotentiale for de unge selv. Men det er ikke som sådan intenderet. Det er snarere en slags biprodukt af den faktiske aktivitet, hvor rollen som instruktør giver anledning til refleksion over, hvordan man f.eks. bedst formidler en teknik til børn. Et andet eksempel er erfaringen med at tage ansvar for og tale til en større gruppe og sammensætte et program, der på sigt vil føre til, at børnene bliver dygtigere til sporten.

Det andet spor refererer til det sociale samvær og liv i og omkring aktiviteterne. Foreningskulturen er mere og andet end træning og kurser. Foreningslivet tillægges et særligt potentiale for social integration, og for at give deltagerne

forståelse for (aktiv deltagelse i) demokratiske sammenhænge. Miljøet omkring de forskellige aktiviteter spiller en stor rolle for den sociale sammenhængskraft og dermed medlemmernes tilhørsforhold. Hvad enten det er i omklædningsrummet, cafeteriet, det årlige loppemarked, turneringer eller opvisninger. Interaktionen medlemmerne imellem rummer i sig selv et læringspotentiale. Rundt omkring i foreningerne ligger der en gensidig forventning om at overholde aftaler, behandle hinanden ordentligt etc. Det forventes af og er meningsfuldt for udøvere såvel som aktive, frivillige som lønede. Foreningskulturen er i sin grundform en øvelse i demokrati og social integration. Mange foreninger har formuleret dette i deres vedtægter. Men i praksis tager de uformelle læreprocesser en nærmest usynlig form og er noget, der bare sker. De uformelle læreprocesser er sjældent i fokus. Hverken når unge selv eller foreningsledere giver udtryk for unges læringsudbytte af foreningsdeltagelsen. Læring opfattes ofte som et spørgsmål om en bevidst overføring af viden fra en ressourceperson til en anden. Men det foreningsmiljø, hvor i sportsaktiviteterne udspiller sig, byder på meget mere end blot overføring af viden og kompetencer i forbindelse med planlagte aktiviteter. Hvor formelle uddannelses tiltag primært fokuserer på de mere funktionelle dele af læringen, og hensigten er at kvalificere de foreningsaktive til at formidle teknikker indenfor deres sportsgren. Det er straks sværere at identificere og udstede bevis for den almene kompetencedannelse, f.eks. forståelsen for demokrati i praksis eller evnen til at deltage aktivt og bidrage i sociale sammenhænge.

For det tredje finder der også mere **formelle læreprocesser** sted i foreningslivet. For såvel unge frivillige ledere som unge udøvere er foreningslivet en væsentlig del af deres ungdomsliv, hvor netop krav og forventninger er anderledes end i formelle uddannelsessammenhænge; ungdomsudannelser, seminarier, universiteter. Der er dog en tendens til, at udviklingen af frivillige i stigende grad finder sted inden for rammerne af mere formaliseret uddannelse og læringsrum i særskilte lærings- og undervisningsforløb. Formelle læreprocesser er således en stadig mere integreret del af foreningslivet. Der er dog meget stor forskel på i hvilken grad, kurser og uddannelses tilbud indenfor det frivillige har karakter af formel læring i den ovennævnte definition. For enkelte uddannelses tilbud gælder det, at de decideret udbydes gennem det formelle uddannelsessystem og er meriterende (f.eks. som diplom- eller masteruddannelse) eller at dele af uddannelses tilbudet sker i samarbejde med det formelle system og er meritgivende her (som det f.eks. er tilfældet med Danmarks Idræts-Forbunds Ungdommens Leder Akademi, der udbydes i samarbejde med en handelsskole og giver et antal ECTS-point). Disse typer af tilbud kan siges at have en helt formel karakter, mens det for andre typer af kurser og uddannelses tilbud gælder, at de befinder sig i en grænseflade mellem det formelle og det ikke-formelle læringsrum. Eller de er **hybrid-former** mellem det formelle og det ikke-formelle ved, at de ikke (umiddelbart) er meritgivende i det ordinære uddannelsessystem, men forløbene kan

have eksamination, der udstedes måske et bevis på deltagerens kunnen og de er adgangsgivende til særlige funktioner eller videre uddannelse i den idrætslige verden (det gælder f.eks. for en del af idrætsforbundenes hjælpetræner, træner- og lederuddannelser).

Tilsvarende gælder det for mange af de øvrige uddannelsesaktiviteter, kurser, seminarer og workshops indenfor foreningslivet, at de oftest er løsrevet fra de primære aktiviteter i foreningerne. Men i relation til den tidligere nævnte inddeling må de primært forstås som ikke-formelle aktiviteter uagtet, at de for deltagerne fremtræder med karaktertræk, der gør sig gældende for formelle uddannelsesaktiviteter, og som regel foregår i adskilte læringsrum (hvad der f.eks. gælder mange af de tværgående kurser i foreningslivet, hvor der sættes fokus på kommunikation, foreningsdemokrati eller pædagogik).

Skal vi så se på kurset Ung på banen i denne sammenhæng, må kurset ud fra den analytiske tredeling i udgangspunktet forstås som en ikke-formel læringsaktivitet, da den finder sted i regi af det frivillige idrætsforeningsliv og ikke giver en formel kompetence i det formelle uddannelsessystem. Ej heller giver uddannelsen en formel kompetence internt i foreningsverdenen. Men samtidigt foregår det i et læringsrum adskilt fra de unges daglige idrætsaktiviteter og foreningsarbejde, og der er en tydelig udtalt forventning om, at de unge skal have et læringsudbytte af deres deltagelse. Hvilket taler for, at der alligevel er tale

”Rundt omkring i foreningerne ligger der en gensidig forventning om at overholde aftaler, behandle hinanden ordentligt etc. Det forventes af og er meningsfuldt for udøvere såvel som aktive, frivillige som lønnede. Foreningskulturen er i sin grundform en øvelse i demokrati og social integration.”

om en form for læring. Dette understøttes af, at deltagerne er bevidste om, at de er i et uddannelses- og læringsrum. Endvidere er det interessant, at kurset så at sige arbejder bevidst med læringsindhold, der har at gøre med den uformelle læring, f.eks. hvordan man kommunikerer og interagerer med andre i foreningen, motiverer andre til at gøre en indsats og hvilke værdier foreningslivet indeholder. På sin vis en formalisering af de uformelle læreprocesser og det læringspotentiale, der rummes her.

Afrunding – Kompetenceudvikling i idrætsforeningslivet

Når man som vi vil undersøge unges kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv, må man i tillæg til viden om unge også søge indsigt i foreningslivet og kompetenceudvikling. Vi har dannet os et billede af, hvordan hverdagen tegner sig for de unge. I dette kapitel har vi undersøgt en kompetencemodel, der rummer forskellige former for læring. Vi har holdt begreberne om formel, ikke formel og uformel læring op mod de aktiviteter, handlinger og processer, der udspiller sig i kulturen omkring idrætsforeningerne. Derved har vi tilnærmet os en forståelse af et læringsrum, som i hverdagen kan være vanskeligt at italesætte, fordi det bare er. Men som i et større perspektiv kan fortælle os om, hvad der tiltrækker og fastholder de unge som aktive rundt om i klubberne.

Vi har forholdt det læringsteoretiske til praksis. Her har det vist sig, at de faste begreber bliver levende og flydende, når de møder konkrete aktiviteter. Ligesom vi kan identificere flere typer læreprocesser indeholdt i samme aktivitet. F.eks. når de unge underviser børn. Her er intentionen, at de unge skal lære fra sig, så børnene bliver dygtigere til deres sport. Det viser sig så samtidig, at der foregår en parallel læreproces hos de unge, idet de under sådan et forløb vil gøre sig nogle erfaringer med pædagogik og formidling. Dertil kommer også en række almenkompetencer, som aktiviteterne i foreningskulturen mere eller mindre bevidst kaster af sig. Typisk vil disse opstå inden for rammerne af den uformelle læring; en slags usynlig socialisering i klubberne. Her er det interessant også at kigge på, hvordan klubberne forholder sig til de unge og ikke mindst hvordan og på hvilken måde de unge inviteres til at deltage som aktive. Det kigger vi på i det næste kapitel, som igen bliver fulgt op af de formelle læreprocesser, som de tager ud på kurset Ung på banen.

FORENINGSLEDERNE - to profiler

Ildrætsforeningerne drives i det daglige af ledere, der løser opgaver af forskellig karakter. Nogle praktiske og konkret sportslige, som udspiller sig i svømmehallen, gymnastiksalen eller tennisbanen. Andre varetager administrative opgaver i bestyrelser og udvalg. Det følgende er en beskrivelse af de to foreninger fra lederperspektiv. I undersøgelsen repræsenteres Lystrups IF's svømmeafdeling af formand Camilla Jørgensen, og Beder Malling Idrætsforenings tennisafdeling af Hanne Stryhn, der er medlem af bestyrelse og ungdomsudvalg.

Hensigten med at beskrive de to foreninger fra et lederperspektiv er at få indblik i, hvilke tanker de gør sig om foreningens unge aktive. Rekruttering og fastholdelse af unge i idrætsverdenen har de seneste år været en central diskussion, netop fordi foreningerne oplever, at der mangler kontinuitet i de unges engagement. Derfor har vi valgt at belyse, hvordan to foreninger forholder sig til de unge som ressource. Vi interesserer os også for, hvilket blik der er på de unge i et bredere perspektiv; oplever lederne de unges engagement som en del af en større sammenhæng i ungdomslivet?

Lystrup IF's svømmeafdeling

Den lokale svømmeafdeling i Lystrup er med sine 12-1300 medlemmer og 30-35 ansatte den største af foreningens afdelinger. Der udbydes alt fra motionssvømning og vandaerobic – til vandpolo, hvor Lystrup tilmed er Danmarks største klub.

Camilla J, der selv har været aktiv siden hun var 13 år gammel, vurderer, at de 14-20-årige udgør ca. 60 % af trænerstaben. Alle i trænerstaben bliver i et større eller mindre omfang betalt for deres indsats, og på spørgsmålet om, hvorvidt det er nemt at engagere de unge, svarer Camilla J:

"Ja. Hos os er det nemt. Dem vi har ansat er også medlemmer. Vi har haft folk som kommer udefra, og vi har også haft nogen, som er mindre engagerede end andre. [...] Vi har haft et skift i klubben, da klubben gik lidt nedad. Så fik alle lyst til at tage initiativ til at få det 'opad' igen. Så er det gået ret meget 'opad' siden (griner). Men vi er meget 'obs' på, at folk der har lyst, de skal være med. Folk der ikke har lyst, vil vi gøre alt for at motivere. Derfor er det ikke svært at være med." (Camilla J)

Det går rigtig godt i Lystrup svømmeafdeling. Det er nemt at rekruttere unge til at påtage sig ansvar i klubben. Først og fremmest satses der på medlemsgruppen, da erfaringen viser, at de er de mest engagerede sammenlignet med personer, der ikke har den lokale forankring. Det har dog ikke altid været sådan. Camilla J fortæller om et skift, hvor det ved fælles initiativ lykkedes at vende en negativ udvikling; drivkraften var lysten til at bidrage i fællesskab. Denne vinkel holder Camilla J fast i. Også nu hvor det går godt, og hvor det handler om at få en hverdag til at hænge sammen. Klubben er bevidst om at udnytte moti-

vationen der, hvor den er, og hvis det skranter, gør hun og de andre ledere, hvad de kan for at få de aktive tilbage på sporet:

"Vi havde en knægt fra 8. klasse, som altid gik og brokkede sig: 'Åhhh, det er så træls..' – 'Jamen hvad er det, der er træls? Jeg vil ikke have, at du går rundt og brokker dig! Kom og sig hvad det er!' Så fik vi snakket, og fik det vendt. Nu går det godt, og han er vendt fuldstændigt ved, at vi tog dialogen med det samme." (Camilla J)

Fortællingen om drengen bruger Camilla J som illustration på, at de både er opmærksomme på stemningen blandt de ansatte, og ikke mindst at 'ånden' er der, som hun kalder det. Hvis ikke ånden er til stede, er der fare for at fraværet af energi smitter de andre. *Det er ikke ligegyldigt, hvordan man smiler og hilser*, fastslår hun. Derfor er det vigtigt at tage hånd om problemerne, når de opstår, f.eks. som når en ansat giver udtryk for, at han er mat i sokkerne. Det er ikke forbudt at være træt, og Camilla J slår også fast, at det er ok, at alle ikke er lige engagerede. Der er plads til at være flad på batterierne, når bare det ikke går ud over de andre, og man som drengen er villig til at tage en snak om, hvad der er i vejen, og hvordan stemningen kan vendes.

Det kræver overskud og et fokuseret blik for, hvad der rør sig blandt de 30-35 ansatte i klubben. Oftest løser problemerne sig også, men en sjælden gang er der ikke så meget at stille op, og her tager Camilla J så konsekvensen, og konstaterer overfor pågældende, at *det her er nok ikke noget for dig!* Ånden og engagementet er ikke noget, der bliver taget for givet. Den gode træner er god i kraft af et fællesskab og en stille overenskomst, der foreskriver at sætte et godt eksempel, og som håndhæves og vedligeholdes af de rutinede, f.eks. Camilla J der er formand, og som har været en del af klubben gennem mange år. Det er en integreret del af kulturen i klubben at være bevidst om, at træneropgaven udover at formidle de formelle kompetencer også handler om at være rollemodel – ikke kun for medlemmerne, men også for kollegerne. Det er trættende både at være brokker og lægge øre til brok. Det har f.eks. udmøntet sig i en tavle med årets arrangementer, hvor man får et kryds for hver gang, man har deltaget som frivillig:

"De ved, at vi forventer, at man kommer nogle gange om året, men ikke hver gang. Vi har en plakat, med alle navne og alle arrangementer. Her får man et kryds, når man har hjulpet. Det har personalet selv valgt, fordi de altid sagde: 'Hvorfor er det altid mig!'. Nu er det synligt, at vi alle sammen hjælper." (Camilla J)

De ansatte er lønede for et antal af de timer, de lægger i klubben, men langt fra alle de timer, hvor de rent faktisk bidrager. Og det kan skabe dårlig stemning, når de hver især går med en opfattelse af, at det altid er dem, der gør en ekstra indsats. Plakaten bliver en synliggørelse – og dels en formalisering – af det uformelle. Måske ikke så meget fordi, man synes, de andre er lidt sløve. Det er langt mere væsentligt at få synliggjort den personlige indsats. En indsats, der kan fremstå som en selvfølgelig del af klubkulturen i det omfang, den ikke bliver italesat og anerkendt. Nu er det synligt for alle, hvem der har været frivillig og hvornår og ikke mindst, at alle bidrager. Camilla J forklarer, at koblingen mellem det lønede og det ulønede er nødvendig:

"Det er et krav, fordi det er en idrætsforening. Ellers kan den ikke løbe rundt. Man kan ikke have dette som rent arbejde." (Camilla J)

Foreningerne er, set i et økonomisk perspektiv, ikke nogen god forretning. Derfor er det nødvendigt, at de ansatte giver en hånd med ved de større arrangementer, svømmehalen lægger hus til i løbet af året. Både til stævner og når idrætssvage grupper skal lokkes af huse og i badetøjet. Der var engang, hvor foreningerne i højere grad end nu byggede deres arbejde på frivillighed. Her er der sket et skift, som fremstår naturligt integreret i svømmeklubben, men samtidig også fordrer netop den opmærksomhed på motivationen, som Camilla J også fremhæver.

Beder-Malling Idrætsforening, tennis

Tennisafdelingen i den lokale idrætsforening tegner sig for ca. 300 medlemmer, og i de seneste år er antallet af juniorer steget fra 40 til omtrent 70 aktive, og i samme periode har Hanne Stryhn været aktiv i foreningens bestyrelse og siden ungdomsudvalget:

"Jeg blev kapret til ungdomsudvalget, inden jeg kom i bestyrelsen, af et tidligere medlem. Jeg ville gerne, fordi jeg havde to børn, som spillede tennis. Jeg synes, at det var spændende og havde mange ideer til, hvordan vi kunne udbygge tilbuddet. Der var ikke så mange, måske 40 juniorspillere, og nu har vi 70 stykker. Vi måtte sige 'nej' til nogle, fordi vi ikke har trænerkapacitet til det. Selvom vi har banekapacitet. Jeg synes, at det var svært, når jeg ikke vidste, hvad jeg havde at gøre med. Derfor kom jeg med i bestyrelsen. Min primære opgave er juniorafdelingen, men jeg er selvfølgelig med i hele klubben." (Hanne)

Hvis man ikke er født ind i foreningskulturen, men som Hanne viser engagement, kan man vide sig sikker på før eller siden at blive kapret, som Hanne kalder det. Der er mange, der dyrker sport af den ene eller anden slags, og det er ikke kun blandt de unge, det er vanskeligt for klubberne at rekruttere til bestyrelser og udvalg. Hanne er en af dem, der har givet sin mening til kende, og som også har haft en personlig interesse i at gøre klubben mere attraktiv. Ikke mindst for børn og unge. En interesse der hænger tæt sammen med, at hendes egne børn er aktive tennisspillere. Og hendes projekt er til fulde lykkedes. Der er nu flere potentielle spillere end der er trænere, og senere fortæller Hanne, at det også er et argument for at sende de unge på kursus – at motivere og klæde dem på til f.eks. at gå ind i ungdomsudvalget. Det er ikke noget, de har talt om i foreningen, men hun er helt sikker på, at de unge kan gøre en forskel:

"Vi har så mange ideer, men vi sidder syv mand i bestyrelsen. Vi kan ikke trække hele det læs. Vi er nødt til at have nogle, der trækker med os. Bare hjælper med en opgave. Vi har masser af energi, men vi kan ikke sætte 10 nye ting i vandet hvert år, for så kan man ikke holde fast. Vi må føre nogle ting til dørs." (Hanne)

Det er altså ikke kun på trænersiden, at klubben er sårbar. Også det daglige arbejde med at få det hele til at løbe rundt rent praktisk, og så er der alle de gode ideer til at udvikle klubben. Det forudsætter at flere engagerer sig i det organisatoriske, da det er begrænset, hvor meget bestyrelsen magter, hvis også projekterne skal realiseres. Her har Hanne blik for de unge spillere, og ser dem som en ressource, der kan tilføre klubben energi. Der er ikke så mange at tage af, men udviklingen går bestemt den rigtige vej, og Hanne er stolt af medlemstilgangen blandt juniorerne:

"Ja, det er enormt flot! Noget har vi gjort. Vi har en lille og svag gruppe af de ældste. Vi håber, at det afspejler det tidspunkt, som de begyndte. Der var ikke så mange. Vi har en stor gruppe af 11-13-årige og af yngre. De er dygtige og stabile. Men det er også dem, vi har haft fat i disse år, i de fire år. Vi håber, at vi kan holde dem, til de bliver ældre. Vi er kun 6-8 stykker, der er 15-17 år, og det er ikke ret mange. Det er svært at stille hold, og pigerne svigter. Det er svært at holde pigerne, da de ikke vil ud alene. De tager 3 drenge og 1 pige af sted, og det er selvfølgelig svært. De har mere brug for veninderne, hvor drengene går til det på en anden måde. Men det er så en ekstra opgave at finde ud af, hvordan vi kan holde dem fast." (Hanne)

Aktuelt er der færrest blandt teenagerne, men Hanne er opmærksom på at gruppen, der aldersmæssigt ligger lige under, er større, og der er et udtalt ønske om at gøre en særlig indsats for at engagere dem, når de bliver ældre. Udover træningen, så ligger udfordringerne for de unge i de forskellige turneringer. Her skal de unge af sted alene, hvilket pigerne ikke er meget for. En større ungdomsafdeling ville betyde, at flere kunne tage af sted sammen og få del i de udfordringer, som også er med til at fastholde dem i sporten og i klubben. Som en af de ting, Hanne synes, hun kan bidrage med i ungdomsarbejdet, nævner hun den lokale fair play turnering for juniorerne, som nu er blevet en årligt tilbagevendende begivenhed:

"Der var ingen hold, der tog ud og spillede. Min mand og jeg spiller selv. Vi fandt ud af, at der er hold, som de kan spille imod. Vi kender badminton og opbygningen der fra. Det er en større klub, med flere børn og mange tilbud. Man skal rejse mere med tennis. [...] Men vi meldte nogle hold til holdkampe, og det er rigtig hyggeligt. Min mand arbejder i 'Lån & Spar' bank, og de har sponsoreret et årligt stævne til os. Vi laver mange vindere, så alle får en succesoplevelse. 'Hvem kan blive 'Årets kammerat'?', så alle føler, at de kan komme videre." (Hanne)

Hanne beskriver, hvordan hun og de andre i tennisklubben bygger ungdomsarbejdet op fra bunden. Men hun har heldigvis erfaringer fra badmintonverdenen, som hun kan trække på. Det har på den ene side givet hende blik for den rejseaktivitet, der implicit følger med tennissporten. På den anden side har det så affødt ideen om at afvikle en lokal junior turnering. Her sætter de fokus på oplevelser, udfordring og anerkendelse.

Det skal være sjovt at være med, og der skal være aktiviteter, der går på tværs af den almindelige træning, som er det, der mest af alt præger hverdagen i den lille klub.

Afrunding - to foreninger med vidt forskellige forudsætninger

De to ledere, Camilla J og Hanne, har både forskellige personlige forudsætninger for at udføre deres hverv, og så er der samtidig tale om to meget forskellige foreninger, som de unge er aktive i. Camilla J har været en del af svømmeafdelingen i Lystrup siden hun var 13 år gammel, ligesom hun har fulgt de unge aktive siden, de var små. Og så er der i Lystrup en etableret kultur omkring det at engagere unge kræfter, og tildele dem et ansvar i det daglige. I det hele taget er Camilla J's fokus rettet mod de unge ledere i samtalen om kompetenceudvikling i svømmeklubben. Det er også baggrunden for, at både hun og Hanne deltager i undersøgelsen. Men Hannes fokus er ikke desto mindre en smule anderledes. Ungdomsarbejdet i tennisklubben er nyt, både for Hanne og for klubben. Der er ikke som i Lystrup svømmeafdeling en etableret ungdomskultur, hvorfra man kan rekruttere trænere, når der er medlemstilgang. Men Hanne er klar over, at for hver engageret udøver som juniorafdelingen kan mønstre, er der også en potentiel aktiv. Hvad enten det er på trænersiden eller til ungdomsudvalget, hvor det ville være ganske naturligt at have nogle unge repræsenteret.

Begge klubber er meget opmærksomme på og arbejder aktivt med kompetenceudvikling af de unge. Læringspotentialer favner bredt. Fra en bevidsthed om og erfaring med, at de unge skal motiveres f.eks. via involvering og ansvar. Eller de rutinerede lederkræfter, der går forrest som det gode eksempel på, hvordan man behandler hinanden og dermed skaber en god stemning, en god ånd. Særlige arrangementer, der bryder med hverdagen er et tredje eksempel på, hvordan motivation, læring og sport kan kædes sammen i ønsket om at rekruttere og fastholde unge foreningsaktive.

I tillæg til indsigten i de unges hverdagsliv og læringspotentialer i idrætsforeningerne, har vi nu også dannet os et billede af de faktiske vilkår i to forskellige klubber. Endnu har vi kun en begrænset indsigt i den formelle læring – de forskellige typer kurser, der udbydes inden for idrætsverdenen. I det næste kapitel følger vi de unge fra de bliver rekrutteret til kurset Ung på banen og videre i selve kursusforløbet, ligesom vi inddrager både de unges og ledernes refleksioner over, hvad kurset har betydet.

UNG PÅ BANEN – Et oplevelses- og uddannelsesforløb

Ung på banen

Ung på banen er en uddannelse for unge leder- og træningsspirer i din forening. Målgruppen er unge mellem 14-17 år. Formålet med Ung på banen er at motivere de unge til at gøre en aktiv indsats i deres forening, enten som hjælpetrænere eller i ungeudvalg eller lignende. (www.dgi.dk/aarhusegningen/ungpaabanen.aspx)

Flere DGI-amter tilbyder kurser, hvis målgruppe er unge foreningsmedlemmer mellem 14 og 17 år, der er potentielle ledere eller trænere. I Århus Amt leger man med ordspillet *på banen*, som referer både til sportsbanen som et fysisk rum, men også i overført betydning det at være med, hvor det sker. I præsentationen af kurset står der endvidere:

Hvad er ung på banen? Har I i jeres forening nogle unge mennesker som I gerne vil have mere på banen i jeres forening, nu og i fremtiden? Så har DGI-Århusegningen tilbudet: Ung på banen. Ung på banen er et oplevelses- og uddannelsesforløb for unge foreningsaktive mellem 14 og 17 år.

Kurset henvender sig til foreninger, der forholder sig til og gerne vil anvende potentialet hos deres unge foreningsaktive. Idéen med kurset er at øge de unges engagement og anspore dem til at yde en ekstra indsats, hvad enten det er i svømmehallen, på tennisbanen, i gymnastiksalen eller for den sags skyld ved bestyrelsesmøder og generalforsamlinger. I alle henseender er foreningerne afhængige af – ikke mindst unge – aktive, der kan støtte op om den lokale idræt.

Foreningerne bliver opfordret til at pege på nogle unge, som de vurderer, kunne have glæde af kurset, forstået på den måde, at de som en konsekvens af deres deltagelse, vil få mod på at tage mere ansvar hjemme i foreningen. Kurser som Ung på banen har den formelle læring til fælles med f.eks. (hjælpe)instruktørkurserne. Der er tale om planlagte forløb med en intention om, at deltagerne tilegner sig nogle særlige kompetencer. Men hvor instruktørkurserne tilsigter at bidrage med teknikker, som de unge kan overføre direkte til selve sportsudøvelsen, er fokus for Ung på banen i højere grad at give de unge indsigt i og motivere til at påtage sig et ledelsesmæssigt ansvar både i det daglige – f.eks. bestyrelser eller udvalg – men også i forbindelse med større arrangementer – stævner eller events – ligesom kurset indeholder et udviklingsperspektiv, der handler om at omsætte ideer til handling.

Kurset Ung på banen præsenteres som et *oplevelses og uddannelsesforløb*. I tillæg til det kvalifi-

cerende, så bliver der altså også lagt vægt på at give deltagerne en oplevelse. Det peger på, at arrangørerne er klar over, at uddannelse i sig selv ikke er tilstrækkeligt til at sælge varen. Invitationen skal appellere til de unges nysgerrighed og eventyrlyst – indholdet, og ikke mindst undervisningen, skal signalere kreativitet og gerne fysisk udfoldelse. Ikke katederundervisning.

Rekruttering

Kursusmaterialet opfordrer de voksne ledere i foreningerne til at pege på unge foreningsaktive, som med fordel kan motiveres til at yde en ekstra indsats som trænere, i bestyrelser eller udvalg. Det er altså op til lederne at være opmærksomme på, hvilke unge der er i stand til at omsætte kurset hjemme i foreningen.

"Jeg sagde: 'Det er jer fire, der får tilbuddet, fordi I er bedst kvalificeret!' Jeg har ikke spurgt andre i klubben. De er modne til det, de kan overføre det til deres arbejde her. Sådan noget med at engagere andre, mødestruktur og lave ungeudvalg, hvordan man er i en større sammenhæng. Jeg tror, at det vil gavne dem i deres verden, og her i klubben. De har nogle redskaber med, så de kan starte nogle ting, og lære nogle ting videre til andre. 'I kan lære nogle ting om, hvordan det er at drive en klub, et møde, et hold!' De viser et engagement, så måske får de lyst til i højere grad at være med til at sætte noget i gang. Så synes jeg også, at de har fortjent oplevelsen. De kunne opstarte et ungeudvalg, eller aktivitetsudvalg, eller stå for nye redskaber til børneholdene, snakke om, hvad der mangler, ombygning af billetlokale, eller hvordan bruger vi klubben bedre." (Camilla J)

Camilla J har som leder af svømmeafdelingen i Lystrup IF et kendskab til, hvilke af de unge kræfter, der kunne få glæde af at deltage. Hun har udpeget fire, som har fået tilbuddet, og fremhæver modenhed som et væsentligt parameter for, hvorfor det blev netop disse fire. "... jeg synes, at de havde ressourcerne. Så både for dem selv og for klubben ville det være et plus, at de fik noget mere." Modenhed bliver et spørgsmål om at være i stand til at sætte kurset i spil med vilkår og erfaringer fra svømmeklubben, og evnen til at bringe noget nyt med hjem, og hun tilføjer: "Jeg synes ikke, man skal sende alle af sted. Man skal se, hvornår de er klar til det. Hvornår det er vigtigt for dem, og for os som forening." Camilla J forestiller sig, at et kursus som Ung på banen i bedste fald kan tænde de unges iværksætterånd, så deres engagement rækker ud over de hold, de aktuelt hjælper til

på, og sætte deres præg på udviklingsarbejdet i foreningen. Derfor er det heller ikke ligegyldigt, hvem man tilbyder at komme af sted.

Samtidig er hun opmærksom på, at gevinsten skal have to spor: Både et der gavner foreningen, men også *deres verden* – de unge skal have en personlig gevinst ved at deltage. Det kan afspejle en opmærksomhed omkring, at tilbudet blot er et af mange i de unges fritid, hvorfor det er centralt, at kurset fremstår meningsfuldt for dem før, at de overhovedet vil melde sig.

En helt anden dimension er, at Camilla J mener, at de unge har fortjent at komme med på kurset. Det meningsfulde og det indholdsmæssige står altså ikke alene. En plads på kurset er en form for belønning for de unges indsats i klubben, så de fire unge er også udvalgt, som en anerkendelse af, at de gør en forskel i hverdagen. Det skal her bemærkes, at kurset trods tilskud, ikke er gratis, men koster kr. 1150,- pr. deltager. I det perspektiv giver det mening at sikre sig diverse fordele ved at sende nogen af sted frem for andre.

Fra Beder Malling Idrætsforening deltog tre drenge. Leder og medlem af ungdomsudvalget, Hanne, fortæller:

"Jeg valgte min søn, som er blevet træner. Jeg spurgte også en pige, men hun ville ikke med alene, selvom hun kender de andre. Når det ikke var specifikt rettet mod tennis, så meldte hun fra. Men jeg havde selv svært ved at forstå budskabet i kurset, ud fra den seddel jeg fik. Det var svært at sælge den videre. [...] Desuden var det ikke en god indbydelse. Det var svært at se, om det havde noget med tennis at gøre, og hvad det præcist var. [...] Formålet skulle være tydeligere. Så spurgte jeg to andre drenge, og de ville gerne. Så det blev ingen piger." (Hanne)

Baggrunden for, at Hanne overhovedet er en del af ungdomsudvalget er, at hun er mor til to drenge, der begge spiller tennis, hvor af den ene også er træner. Derfor har det ligget lige for at opfordre ham til at deltage i kurset. Hanne ville også gerne have sendt en af pigerne af sted, men pigen tøvede. Dels fordi det var et regionalt kursus med unge, hun ikke kendte, dels fordi der ikke var tale om et kompetenceudviklende kursus med særlig henblik på tennis. På den baggrund blev det tre drenge, der kom af sted. Hanne fortæller samtidig, at det ikke var tydeligt for hende, hvad kurset ville. I modsætning til f.eks. Camilla J, for hvem mulighederne fremstod meget konkrete. Det får indflydelse på rekrutteringen af de unge – er det klart for lederen, er det også klart for de unge og mere sandsynligt, at det fremstår

meningsfuldt at sige ja til invitationen. I tillæg til at der er tale om to forskellige foreninger med tilsvarende forskellige traditioner og erfaringer, spiller det med al sandsynlighed også en rolle for de to trænere tolkning og formidling af kurset, at Camilla J er DGI-konsulent.

Hverken Hanne eller Camilla J har sat en seddel op i klubben med et åbent tilbud til interesserede om at deltage. De har henvendt sig personligt, og taget en snak med de unge om kurset og relevansen. Det kan være en rigtig god idé, netop fordi de unge får mange upersonlige henvendelser f.eks. via mailinglister, som Katrine:

"Ja, hun (Camilla J) kom med en seddel. Det ville vi gerne, men jeg har aldrig tænkt, at jeg ville på kursus. Jeg får mails og breve fra DGI, men jeg gider ikke altid læse dem. Det tager jeg mig ikke tid til. Men der er mange spændende kurser, tror jeg, f.eks. hvordan du lærer de umulige børn, at de ikke skal hoppe i vandet. Men det er ikke noget, som jeg selv er opmærksom på." (Katrine)

Katrines historie viser, hvor vigtigt det er at henvende sig personligt til de unge, hvis man ser, de har nogle kvaliteter, som der er basis for at arbejde videre med f.eks. på et kursus som Ung på banen. DGI kontakter hende både pr. brev og pr. mail, men typisk er det standardskrivelser, som i fraværet af det personlige ikke fremstår væsentlige her og nu. Hun forestiller sig, at der blandt henvendelserne er både spændende og relevante tilbud, men det er først, når Camilla J griber fat i hende, at hun bider på. Det skal her indskydes, at Camilla J italesætter det som bestyrelsens opgave at være opmærksom på og formidle tilbudene, netop fordi de unge ikke selv får øje på dem; "Det er naturligt for mig", som hun siger. Camilla J har også opfordret Anne og Camilla B til at tage af sted:

"Vi skulle ud og spille kamp en aften, og så sagde hun, at hun havde læst om det og hun forklarede lidt og [...] så spurgte hun, om vi havde lyst til at deltage. Uden tvivl! Det ville jeg da gerne. Altså jo mere erfaring du har, jo bedre." (Anne)

"Jamen det er egentlig Camilla J, der kom og sagde, at hun havde et kursus her, og om det var noget, vi kunne tænke os, fordi hun gerne ville melde os til det. Det var så mig og Anne og en anden én. Fordi hun synes, det kunne være godt for os at prøve det. [...] Det var så hende, der kom og sagde: 'Der er lige noget her – vil I med på det?' – og det ville vi gerne." (Camilla B)

Pigerne har fra begyndelsen været klar over, at det var en mulighed for dem at tage af sted sammen, hvilket er motiverende i sig selv. Anne fremhæver i særdeleshed erfaringen som årsag til at tage i mod kurset – jo mere desto bedre. Camilla B bemærker, at Camilla J synes det ville være godt for dem at prøve – forstået som, at det vil gøre en forskel for deres engagement i klubben. For begge piger er der fokus på udviklingsperspektivet ved at melde sig til. Det fokus har Katrine også, men hvor de andre piger føler sig inviteret, føler hun tilsyneladende i mindre grad, at der er mulighed for at sige nej:

"Jeg følte mig lidt forpligtet til det, fordi jeg var træner. Så skulle de andre, så tænkte jeg: 'Okay, jeg tager med!' Jeg synes faktisk, at det har været svært at finde tid til det, fordi det er en hel weekend." (Katrine)

Katrine oplever, at hendes rolle som træner forpligter hende til at kvalificere sin indsats via et kursus. Overskriften er fortsat dygtiggørelse og udvikling, men hun tolker det både som en pligt, og som det frynsegode og den anerkendelse som Camilla J også ønsker tilbudet skal være.

"Det var igen min mor, der havde ret stor indflydelse på det. Egentlig er jeg ret genert, og også for at begynde til nye ting. Så fik jeg to med fra klubben, og tænkte: 'Så kan det ikke gå helt galt!'. Så vi meldte os. Men det var min mor, der synes, at jeg skulle have nogle værktøjer til at lave noget andet i klubben." (Kristoffer)

Det er Kristoffers mor, Hanne, der har introduceret ham for kurset. Hun var ikke helt afklaret med indholdet, men så det som en mulighed for de unge til at få værktøjer til at indgå i klubben på andre måder end som træner. Da han er genert, er Kristoffer i første omgang ikke overbevist om idéen, men da det viser sig, han kan tage af sted sammen med to andre, finder han modet. Ligesom med pigerne fra Lystrup IF fortæller han, at det sociale, og det at skulle af sted med nogen, man kender, betyder noget.

Hvem rekrutterer og hvem rekrutteres?

DGI lægger op til, at det er lederne rundt om i foreningerne, der rekrutterer unge til kurset. Det kan have sin berettigelse. Først og fremmest fordi klubberne selv skal betale en del af kurset. Rettede man henvendelsen direkte til de unge, er det meget lidt sandsynligt, at de ville tilmelde sig, netop fordi de så også selv skulle finde ud af, om

klubben havde midlerne til eller interesse i, at de tog af sted. Dertil kommer, at de unge får mange forskellige henvendelser, som de glider af på i fraværet af personlig appel.

De unge, vi har talt med, er alle blevet personligt opfordrede til at melde sig til Ung på banen. Lederne, der står med ansvaret, kender de unge i klubberne. De ved, hvem der er aktive i forskellige sammenhænge, og har formentlig også en fornemmelse for, hvem der er motiverede for og ville have glæde af at komme af sted. Udover at være DGI-konsulent har Camilla J mange års erfaring med at arbejde med de unge, og er meget afklaret med, hvad kurset tilbyder og hvad hun og foreningen kan bruge det til. Hanne er relativt ny i ungeudvalget, men hendes problemer med at afkode kursusbeskrivelsen handler måske i lige så høj grad om, at tennis er en af de nyere sportsgrene i DGI-regi, hvorfor invitationen heller ikke taler direkte ind i tenniskulturen.

Der er også meget, der peger på, at de unge, der bliver spurgt, også er de rigtige, at dømme efter deres motivation. De ser alle muligheden for at kvalificere deres indsats i foreningerne, og det er i sig selv en drivkraft, og for de fleste også en invitation de er rigtig glade for at få. Kun Katrine oplever, det er svært at sige nej trods det, at det gør et væsentligt indhug i hendes sparsomme fritid. Hanne fortæller om en pige fra tennisklubben, der afviste tilbudet, bl.a. fordi hun følte sig alene, hvilket også holder Kristoffer tilbage, indtil han får to andre drenge fra klubben med på holdet.

Kursusforløbet

Ung på banen er et af flere kurser som DGI-Århus-egnen udbyder løbende. I efteråret 2005 bestod det af et opvarmningsmodul med særlig fokus på idræt og bevægelse, og instruktørerne italesatte det som en weekend, hvor oplevelser skulle bane vejen for at nedbyde barrierer og åbne hovedet på de unge. Dernæst fulgte en weekend, der lagde vægt på det organisatoriske i foreningslivet, og her skulle de unge blandt andet lære at stable et arrangement på benene. Instruktørerne anlagde her en vinkel, hvor samarbejde og kommunikation skulle afprøves og udvikles. (<http://www.dgi.dk/aarhusegnen/ungpaabanen.aspx>).

Det forløb, der danner grundlag for nærværende rapport, bestod af en introduktionsaften og to weekendmoduler i henholdsvis september og november 2005. Herefter havde de unge et ønske om at mødes endnu engang til en gensynsweekend, men på grund af manglende tilslutning blev denne konverteret til en pizzaaften i marts 2006.

Introduktionsaften

På selve introduktionsaftenen mødte de unge hinanden og den ene af kursets ledere for første gang. Der var 10 unge indskrevet på kurset. De fordelte sig på tre idrætsforeninger og tre forskellige sportsgrene.

Den første del af kurset fandt sted i et mødelokale, og aftenen blev indledt med en præsentationsrunde, hvor de unge fortalte lidt om sig selv. Dernæst fortalte kursets leder, Morten Lundsby Jensen, hvorfor kurset var en god idé. Han lagde bl.a. vægt på foreningernes behov for, at de unge indgår aktivt i det daglige virke. Der blev talt på kryds og tværs om de unges roller hjemme i foreningerne, og det viste sig, at ingen af deltagerne havde erfaring fra udvalg eller bestyrelser. De fleste kendte nogen – familie, venners familie – der løste denne type opgave i den lokale forening, men generelt var de unges viden sparsom. Forestillingerne var overvejende negative, og kedelig var et begreb, de fleste brugte, når de satte ord på deres forestillinger om denne side af klubarbejdet.

Deltagerne havde i det hele taget vanskeligt ved at identificere sig med netop denne side af foreningslivet. I det perspektiv rammer udbudet af Ung på banen lige ned i en problemstilling, som skiller de unge og foreningslivet ad; negative forventninger og dermed fravær af motivation.

Kursuslederen Morten forberedte også de unge på det første weekendmodul. Her skulle de unge formulere nogle retningslinier for, hvordan de ønskede at stemningen på og indstillingen til kurset skulle være – hvad skal der til for at få mest muligt ud af kurset? Holdet blev delt i to grupper, som kom med hvert af følgende forslag:

Gruppe 1

1. Respekt for andres grænser
2. Opbakning
3. Positiv indstilling
4. Aktiv deltagelse
5. Begrænset brug af mobiltelefoner

Gruppe 2

1. Godt humør
2. Aften-/morgensang – fællessang
3. Åbne og udadvendte samarbejdsvillige deltagere
4. Udviklende undervisning, leg og sociale pauser
5. Hjælpsomme

Derefter diskuterede de unge sig frem til, hvilke tre punkter af de ti, de fandt, var mest væsentlige at tage med på resten af kurset:

- *Respekt for andre*
- *Positiv indstilling*
- *Åbne og udadvendte samarbejdsvil lige deltagere*

I processen blev det bemærket, at det måske var lidt for nemt at være enige om denne type regler, og at f.eks. begrænset brug af mobiltelefon ville være mere udfordrende, netop fordi denne regel ville ændre noget grundlæggende i deres almindelige adfærd. Men de fastholdt de tre universelle punkter. Øvelsen involverede de unge aktivt, og de var meget optagede af at løse opgaven. Dels fordi de blev spurgt så direkte om noget, der ville få konsekvens for resten af kurset. Dels fordi invitationen til at tage ejerskab og ansvar var relevant og konkret. Nogenlunde samme effekt havde det, at de unge blev samlet i grupper efter idrætsgren, og blev bedt om at planlægge en udendørsaktivitet, som de andre deltagere skulle udføres med i den første weekend.

Selve introduktionsaftenen blev afsluttet i DGI-husets aktivitetshal, hvor de unge blev udfordret med forskellige fysiske lege, og på spørgsmålet om, hvilke tanker hun gjorde sig, inden hun tog af sted, svarede Katrine:

"Jeg tænkte: 'Det gider jeg ikke'. De sidste har været så kedelige, og så tunge. Så kom vi, og kunne mærke, at han var rigtig frisk. Altså ham, der skulle fortælle. Så hoppede vi i trampolin, og han tog billeder. Så de var rigtig sjove. Det var allerede rigtig sjovt første aften, og man glædede sig allerede til at komme af sted igen. En god ide at starte om aftenen, så man vidste, hvem man skulle af sted med." (Katrine)

Vi taler med Katrine i november, dvs. efter modulerne er afviklede. Når hun tænker tilbage på forventningerne, var motivationen ikke helt i top. Det kan hænge sammen med, at hun tidligere har deltaget i kurser, som hun referer til som *kedelige* og *tunge*; frit oversat har hun måske siddet stille, mens en voksen har tegnet og fortalt. Introduktionsaftenen til Ung på banen ligger nu nogle måneder tilbage. Alligevel fortæller hun levende om, hvordan hendes mismod blev bragt til skamme. Kursuslederen Morten var frisk – også når han fortalte; vi ved, at de unge blev bragt på banen fra begyndelsen, og blev involveret aktivt i aftenens program. Det gjorde også indtryk på Katrine, at de ikke kun skulle sidde stille, men hoppe i trampolin.

Det har også talt til de unge, at kursusfoløbet er blevet dokumenteret med digitalkamera, og derefter gjort tilgængelige via internettet. De unge har haft en sjov og udfordrende aften, som de – ligesom med resten af kurset – kan fastholde mindet om ved at klikke sig ind på en hjemmeside, og så ligger det lige for at glæde sig til næste gang, for det bliver garanteret mindst lige så sjovt!

Der er en rød tråd, som peger i retning af, at det interaktive og den direkte involvering er en afgørende motivationsfaktor, som er værd at bygge på, når man vil have de unges opmærksomhed – særlig når man som med kurset her ønsker, at de øger deres engagement i foreningerne.

Forventninger – Hvad tror du, du kommer til at lære?

"... at jeg kommer til at lære – at undervise sådan og finde ud af, hvordan man så skal forklare folk og holde øjenkontakt og fanger opmærksomheden. Jeg ved faktisk ikke helt så meget. [...] At man får lidt flere erfaringer med, hvordan man sådan skal gøre det ene og det andet. Det er det, jeg sådan håber på at få ud af det." (Camilla B)

"Jeg tror også man lærer lidt om foreningsarbejde. Måske mere om ledelse, og hvordan det fungerer og på den måde ... og så måske også noget med undervisning – hvordan man kan udfordre børn mere. Det er i hvert fald det, jeg tror, det er." (Anne)

De unge var ikke 100 % afklarede med, hvad kurset ville bringe, men på baggrund af invitationen, havde de gjort sig nogle forestillinger. Camilla B læner sig op ad, hvad hendes leder har fortalt om kurset, og det slår fast, hvilken betydning formidlingen har for de unges umiddelbare motivation. Har lederne deres opmærksomhed et andet sted, eller de er uafklarede med formålet, har de unge typisk noget andet og vigtigere at bruge deres weekend til; hvilket Katrine også har fortalt tidligere.

Camilla B har en forestilling om, at kurset vil gøre hende til en bedre (hjælpe)instruktør, og hun vil gerne have nogle konkrete anvisninger til, hvordan hun kan udvikle sig i den retning. Anne kobler også kurset til de opgaver, hun aktuelt løser i klubben, f.eks. redskaber der kan gøre hende til en bedre træner. Hun hæfter sig så også ved foreningsarbejde og ledelse, men har ikke på samme måde sprog for, hvad det konkret kunne være. Det afspejler formentlig, at denne side af

foreningskulturen i praksis er fremmed for hende, ligesom den er for de fleste andre unge. Senere fortæller Anne, at hendes far er aktiv i svømmeforeningen, og at hun derfor ved lidt om, hvad det betyder, men altså ikke nok til, at hun forud for kurset kunne sætte navn på.

Af andre forventninger kan nævnes de fysiske udfordringer:

"Jeg havde bare hørt, at det var et sted, hvor man havde det sjovt. Sådan noget friluftsnøget. 'Så lad mig prøve det!', tænkte jeg. Jeg vidste ikke helt, hvad det var. Kun at det hed Ung på banen." (Morten)

Morten, der er gymnastikinstruktør, er i mindre grad opmærksom på, hvordan kurset kan omsættes i hverdagen derhjemme. Han bliver fanget af løftet om friluftaktiviteter på modul 1. Han ser frem til at blive udfordret fysisk, og så har han ikke mindst hørt, at det er et sted, man har det sjovt.

Kurset sigter med rette efter at introducere de unge for en side af foreningskulturen, der er dem fremmed. Dette, sammenholdt med at ledelsesdimensionen typisk er kendetegnet ved at være et voksenunivers, betyder, at invitationen til og forestillingen om kurset langt hen ad vejen vil fremstå diffus og dermed mindre attraktiv end en weekend med vennerne. Vi ved, at de unges tid er knap, og at de derfor hele tiden tager stilling til, hvorvidt den ene aktivitet er mere tillokkende end den anden. Det er ikke tilfældigt, at Morten bider på sådan *noget friluftsnøget*. Invitationen til den fysiske udfordring taler til ham – og de øvrige deltagere – i et sprog som de kender og er fortrolige med.

Fysiske udfordringer

I modsætning til introduktionsaftenen, der i sin form var stillesiddende – ser vi bort fra afslutningen – så blev de unge i den første weekend udfordrede i idræt og udendørsaktiviteter. Fra de ankom fredag aften, til de tog hjem søndag over middag, foregik det meste udendørs; selv indkvarteringen, hvor et stort larvo-telt(1) udgjorde fælles logi.

"Det har været rigtig godt. Turen var kanon sjov. I kajak var der lige nogle grænser, der skal overskrides. Jeg er ikke så meget for havet. Men grænser, det er også godt nok at prøve (griner). Den måde at lave mad sammen, det var også meget sjovt. Man lærer jo andre at kende." (Morten)

Den første weekend levede fint op til Mortens forventninger. Det har været sjovt, ligesom aktiviteterne på vand overskred nogle af hans grænser. Det kan synes særligt, at han definerer dette som en positiv oplevelse, men netop fordi der er tale om kompetenceudvikling, bliver det en gevinst for Morten at begive sig ud i kajak, trods sine forbehold for havet. Det skal også ses i en sammenhæng, hvor ungdomslivet i sig selv handler om at afsøge og afprøve grænser. Fortroligheden med fysiske udfordringer har her tjent som katalysator. Også den gode stemning, der blev bygget op allerede ved introduktionsaftenen, har givet deltagerne mod på at lege med og følge instruktørernes og hinandens anvisninger. I larvoen har de alle været nybegyndere, og Morten nævner også *måden*, de lavede mad på som en vej til at lære hinanden at kende og fasttømre de unge som en gruppe.

De unge har tilbragt det meste af deres liv som elever, der i et tidsrum i dagtimerne har modtaget undervisning. De har en bestemt oplevelse af, hvad formel læring er, og typisk handler det om at sidde stille og tale om noget fagligt. Her kender de koderne for, hvordan man opfører sig, hvilket ikke er ensbetydende med, at motivationen altid er til stede. Samtidig genkender og tiltrækkes de af lærings- og samværsformer, der er anderledes:

"Jeg synes noget af det bedste var, da vi skulle lave en slags bestyrelsesmøde, sådan at vi kunne se, hvordan bestyrelsen rent faktisk arbejder." Anonym(email)

"Det bedste har helt klart været, at vi ikke bare har siddet i et lokale og snakket hele tiden, men at vi har været ud og opleve, hvordan det er at være leder i praksis. Altså, at vi lavede alle mulige forskellige lege, hvor vi faktisk var små ledere." Katrine (mail)

"Jeg har fået viden om bestyrelsen og deres arbejde." (Katrine)

Kurset har blandt andet haft til hensigt at introducere de unge for flere sider af foreningslivet end selve idrætten, og motivere dem til – på sigt – at yde en ekstra indsats. Efter det første modul fik vi nogle tilbagemeldinger pr. mail, hvor de unge fortæller, hvordan de blev udfordret med konkrete opgaver og ansvar i praksis. De sad ikke på skolebænken og *hørte om* at være leder, de var ledere. Læreprocessen var en oplevelse i sig selv, hvilket fremstår motiverende, blandt andet fordi de fra første færd får lov til at vise, hvad de duer til. Det er langt mere trygt end hjemme i forenin-

gen, hvor de netop på grund af voksenmiljøet, hurtigt kunne føle sig usikre og utilstrækkelige.

De unges forventninger til og forestillinger om det at tage del i bestyrelses- og udvalgsarbejde er i udgangspunktet negative. Det er noget med at holde møder, hvilket i de unges tolkning, er ligesom at gå i skole, dvs. i høj grad handler om at sidde stille omkring et bord. Det gider de ikke. Derfor afvises muligheden inden den overhovedet er prøvet af. De ved, hvad det vil sige at være aktiv i sportshallen. Dertil har de nogle konkrete vidnesbyrd og rollemodeller. Det er straks anderledes diffust, når det handler om den daglige administration og udviklingsarbejdet. Det er usynligt, og fantasien om timelange forhandlinger, langt væk fra sporten, kan få frit løb. Det understreger nødvendigheden af at f.eks. iscenesætte et bestyrelsesmøde på ung-lederkurser. Ligesom det peger på et behov for, at klubberne ikke kun satser på de unges kompetenceudvikling. Synliggørelse af klubbernes struktur og arbejdsmetoder og udvikling af nye former, som de unge kan se sig selv i samt ikke mindst rollemodeller, kan være ligeså afgørende, hvis man ønsker at appellere til de unge.

Kommunikation og demokrati

Hvad har været det sjoveste?

"Det er nok, at vi har haft noget, der hedder 'kommunikation', hvor vi skulle bygge sådan nogle klodser. Vi skulle kommunikere med hinanden, uden at vi måtte tale sammen. Der blev vi godt nok sat på en prøve!"

Tror du, at der er noget, du kan bruge i forhold til at være instruktør?

"Ja, nogle af tingene. Sådan noget med lege og kommunikation om, hvordan man ligesom får de andres opmærksomhed. Jeg tænker i hvert fald over det, så det er jo godt nok." (Morten)

Morten afslørede tidligere, at det var kursets friluftaktiviteter, der umiddelbart havde tiltrukket ham, men i tillæg til udfordringerne i kajak, så bliver kommunikationsøvelserne også fremhævet som sjove. Blandt andet blev de unge stillet en opgave, som de skulle løse i grupper. Rent praktisk drejede det sig om at samle nogle Duploklodser, og udfordringen bestod i at samarbejde uden at kommunikere verbalt. Her har de unge på egen krop mærket, hvilken rolle tale- og kropssprog spiller for kommunikation og dermed muligheden for at samarbejde. Det har givet Morten noget at tænke over. Også Katrine og Kristoffer er sikre på,

at de kan bruge det, at de har arbejdet med kommunikation hjemme i klubben:

Kan du sige noget konkret, som du har fået ud af kurset?

"Og meget om hvordan man omgås folk, og snakker til børn. Det skal være sjovt, men man skal kunne styre dem. Det er vigtigt, hvordan du formidler dig, altså om kommunikation. Hvordan man formidler sig – det har jeg lært meget om, som jeg kan bruge på kanten." (Katrine)

Var det noget, som du kan bruge i forhold til det at være træner?

"Vi havde om samarbejde og kommunikation. Det er i hvert fald noget, som jeg kan bruge. Vi fik nogle værktøjer til, hvad der var god og dårlig kommunikation, og det kan vi bruge. Sådan 'at stå op' og være 'en god taler'. Der er ting, som jeg kan lave om ved min måde at sige og planlægge ting på. Det kan jeg bruge til noget." (Kristoffer)

Katrine fremhæver konkrete redskaber, som hun kan bruge på kanten af bassinet, når hun hjælper med at træne børn i svømning. Hun har gjort sig nogle erfaringer med, hvordan forskellige former for kommunikation kan have forskellige udfald. Med børnene er det vigtigt, de har det sjovt uden, at det hele skal gå op i ballade. Hun er også nødt til at have styr på dem, hvis de skal lære noget. På samme måde har Kristoffer fået blik for nogle ting, han kan gøre anderledes, når han kommer hjem i klubben igen. I det hele taget er de unges oplevelse af, at de kan overføre erfaringerne fra kurset direkte til hverdagen både motiverende for deres eget engagement under kurset, men også for deres lyst til at tage af sted en anden gang, hvis de skulle blive tilbudt noget tilsvarende. Og ikke mindst er deres glæde og konkrete erfaringer god reklame, når klubben om et år får et nyt tilbud om at sende et hold unge af sted. Det vil skærpe værdien af at tage af sted for de unge, der måske tøver og skal vælge mellem kurset eller en anden weekendaktivitet, og støtte trænerne når de skal rekruttere. Hanne synes i hvert fald, hun er blevet lidt klogere på kursets indhold og hensigt:

"Jeg kan forstå, at det handler meget om gruppedynamik, positiv adfærd, kommunikation, og hvad det betyder for en gruppe, at man er positiv og inspirerende i sin fremtoning. Min søn kom hjem og spurgte: 'Hvorfor sidder der ingen børn i [ungdoms]udvalget?' Det havde vi snakket om, og nu kom de selv, og sagde det. Jeg har spurgt, om de vil skrive om det i bladet. Jeg håber, at det smitter af på træningen, at de har fået nogle input til omgangen og ånden." (Hanne)

Som trænere omgås de unge mange mennesker, ligesom de har ansvar for børnene. Et ansvar der rækker videre end, at børnene bliver dygtige til en sportsgren. De unge skal kunne håndtere flere børn på en gang, sikre trivslen på holdet og ikke mindst skal de sørge for, at børnene ikke kommer til skade under træningen. I alle henseender er kommunikation et værktøj, de unge bruger aktivt. Derfor er det et centralt tema i kursusforløbet, hvilket Hanne har noteret sig af blandt andet Kristoffers tilbagemelding.

På kurset blev der fulgt op på opgaven fra introduktionsaftenen, hvor de i grupper skulle tage lederskab for forskellige aktiviteter. Flere af de unge fortæller også om samarbejdsøvelser, og hæfter sig, ligesom både Hanne og Camilla J, ved, at det betyder noget, hvilken indstilling man som træner møder op med i klubben. På kurset er de unge blevet bekræftet i, at de som trænere er rollemodeller. Læringsrummet har lagt op til, at de reflekterer over, hvordan de påvirker andre mennesker og bruger det aktivt i mødet med børnene til træning.

I det perspektiv der handler om at få de unge på banen i andre sammenhænge end de rent sportslige aktiviteter, fremhæver Hanne, at Kristoffer efter kurset har sat spørgsmålstejn ved, at posterne i ungeudvalget er besat af voksne. En samtale de voksne har haft, men som tillægges større værdi, når de unge selv gør iagttagelsen, fordi det kan anspore dem til også at tage del i udvalgsarbejdet. I første omgang griber Hanne muligheden for at udbrede kendskabet til kurset, og opfordrer drengene til at skrive om det i bladet. Det kan skærpe opmærksomheden omkring de unge som ressource i hverdagen, men også som dem der skal varetage klubbens drift i fremtiden.

Det sociale – på en anden måde

De unges tid er kostbar. Det har vi fastslået. Når de så bruger to weekender til at tage på kursus, er det ikke et udtryk for, at de er vilde med at sidde på skolebænken. De vil ganske vist gerne

lære noget og udfordres. Men udsigten til klassisk katederundervisning havde med al sandsynlighed ikke trukket mange af huse. Det er de fysiske udfordringer og legen som motiverer. Allerede efter introduktionsaftenen glædede de unge sig til at komme af sted. De glædede sig til at se de andre igen. Det sociale er nemlig også af afgørende betydning. Både i sportshallen og på kurset. I det hele taget spiller samværet med jævnaldrene en altafgørende rolle for unges trivsel, hvad enten de er i skole, eller færdes i de mange sfærer, der udgør deres fritidsliv.

I det sociale rum bruger de unge hinanden til at spejle sig i (Kofod og Sørensen 2006). Det identitetsarbejde, der ligger i ungdomslivet, foretages i vid udstrækning ved, at de unge iagttager hinanden og tager stilling til udtryk, handlinger og ord, og hvorvidt de kan identificere sig eller ej. I kursusforløbet viser det sig tydeligst, når de unge skiftes til at tage lederskab for idrætsaktiviteterne. De vurderer, hvordan de selv ville have grebet situationen an, ligesom de forholder sig til deres egne reaktioner og mønstre som ledere såvel som ledede. Disse bevægelser gør sig også gældende i et bredere perspektiv, hvor de unge over sig i at være unge. At tage ansvar for sig selv, og samtidig tage del i fællesskabet, hvad enten det er i skolen, i idrætsforeningen, i familien, blandt vennerne eller som her – på foreningskursus:

"Vi har snakket mere sammen. Men mange af dem kendte jeg fra Lystrup, men det var sjovt nok at møde andre. Vi lærer også hinanden at kende på andre måder, sådan." (Morten)

"Det [bedste ved kurset] var helt klart sammenholdet. Vi skulle bygge et 'duplo' tårn uden at snakke, det var sjovt! Men helt klart sammenholdet, det var fantastiske mennesker. Jeg er ligeglad med, om de spillede vandpolo eller kørte gokart. Vi sad oppe og snakkede den ene nat til 3.30 selvom vi skulle tidligt op. De andre og jeg synes, at det var rigtig sjovt. Vi skal mødes igen og have om 'coaching' og 'personal performance'. Det er meget godt." (Kristoffer)

Det er således ikke tilfældigt, at de unge er optagede af samværet og *sammenholdet*, som Kristoffer får indskudt. Det betyder ikke spor, at de repræsenterer forskellige sportsgrene. Morten taler om at lære hinanden at kende på *andre måder*. Det vil sige, det kurset er ramme om, skaber et miljø, der adskiller sig fra det de kender. De unges hverdag består af skole, hvor de tilbringer mange timer sammen med deres klassekammerater. En stor del af fritiden går med sport og en anden gruppe kammerater. Det er to sfærer, som

de unge er fortrolige med, og som rummer en grad af forudsigelighed. På kurset mødes de på tværs af skoler, klubber og idrætsgrene med en dagsorden, som måske er lidt diffus, men som viser sig at være rigtig sjov og udfordrende.

En anden og ligeså vigtig pointe, når vi taler om ungdomskultur, er fraværet af fornuftige voksne. De to kursusinstruktører er nok ældre end deltagerne, og de er også i en eller anden grad autoriteten i den tid kurset står på. Men af sind og tilgang ligner de langt hen ad vejen de unge foreningsaktive, og ikke mindst så brænder de for kurset. Det smitter af. I et større perspektiv fungerer kursuslederne som gode rollemodeller. De unge deltagere kan hente inspiration i ledernes tilgang til undervisningen. Her og nu er de unge begejstrede og føler en frihed til at udfolde, afsøge og afprøve sig selv på en helt anden måde i fraværet af de traditionelle voksenautoriteter. De er helt med på, at det får konsekvenser at snakke til kl. 3.30, når man skal tidligt op. Men det er lige meget, for det var fedt – eller i voksensprog, berigende. De har været tæt i larvo-teltet, og der har været ro til at lytte og blive lyttet til. En ro som der med al sandsynlighed sjældent er i hverdagen, hvor de unge har travlt for blot at nå nogle af de mange ting, de gerne vil.

Ledernes perspektiv på Ung på banen

Det samlede billede vidner om, at kurset har været en succes. Samtidig fortæller de unge, at de har lyst til mere og vil mødes igen. Men også de to ledere hjemme i klubberne har været glade for kurset:

"Jeg synes, at det var så stor en succes. Vi har skiftet to ud af ungdomsudvalget. Jeg synes da, at vi skal trække de tre drenge ind og bruge dem, hvis de vil. Ellers er det også synd, hvis de ikke bruger, det de har lært." (Hanne)

Hanne var aldrig i tvivl om, hvorvidt hun ville opfordre nogle unge i klubben til at tage af sted. Men invitationen var en barriere. Hun havde ringe forudsætninger for at sælge ideen hjemme i klubben. Det ændrer dog ikke på, at kurset var en ubetinget succes. Drengene har med begejstring fortalt om, hvad de lavede. Hanne har på baggrund af de unges tilbagemeldinger et langt mere konkret billede af, hvad kurset har at tilbyde. Det har hun også grebet – forhåbentlig skriver de en artikel til klubbladet. (2)

I det store hele har kurset været frugtbar. Både for de unge og for klubberne. Og jo tydeligere det indholdsmæssige står i relation til hverdagen hjemme i klubben, desto mere meningsfuldt fremstår weekenderne for de unge. Også Camilla J kan bekræfte de unges begejstring:

"Jeg har snakket med nogle af forældrene til pigerne der var med. De var meget begejstrede! Pigerne var helt vilde, og det havde været rigtig godt. [...] Jeg vil sende nogle nye af sted. Deres begejstring smitter meget af på mig, så selvfølgelig er der nogle nye, der skal af sted. Men 4 er max fra vores klub. Vi skal ikke fylde et helt kursus." (Camilla J)

Pigerne fra svømmeklubben har meldt positivt tilbage, hvilket smitter meget af på Camilla J. og det er i sig selv et argument for at rekruttere igen til næste år. Det er uklart, hvordan pigerne konkret kan omsætte kurset hjemme i klubben, men deres energi og glæde hilses velkommen. Og selv om svømmepigerne formentlig kunne fylde et hold i sig selv, holder Camilla J dog fast i kun at sende et par stykker af sted. De skal ikke fylde hele holdet, og som vi har set, er de unge rigtig glade for, at mødet med andre foreningsaktive fra forskellige klubber er en del af læringsmiljøet på kurset.

Afrunding – perspektiver på kurset Ung på banen

Ti unge deltog på Ung på banen. Af dem har vi talt med fem. De er alle blevet opfordret til at deltage af en leder hjemme i klubben. Og den personlige henvendelse kan være medvirkende til, at de unge har lyst til at tage af sted. Men også udsigten til at blive udfordret fysisk på måder, der adskiller sig fra den sport, de udøver og underviser i, trak i de unge. Forventningerne var ikke helt klare, heller ikke for Hanne, for hvem det er nyt at arbejde med unge i tennisklubben.

Det fremstår som om, at rammerne ikke alene har været befordrende for de unges indsigt i kommunikation og foreningsdemokrati. Der har været plads til, at de unge kunne udfolde den sociale dimension, som tilsvarende har fungeret som en katalysator for de unges motivation. De unge oplevede at blive taget alvorligt og mødt på egne præmisser. Meget taler for, at det bl.a. handler om, at kurset kombinerede den formelle læring med den del af ungdomskulturen som er selvorganiseret og rummer elementer af det uformelle. De unge blev tildelt ansvar for forskellige opgaver og oplevede i det hele taget at blive mødt med tillid til, at de var i stand til at forvalte friheden til selv at bestemme.

Med indsigt i de unges hverdagsliv, modeller og præmisser for forskellige former for læring, kendskab til de to klubbers ungdomspolitik og nu kurset Ung på banen, er vi nået frem til kapitlet, der bringer alle faktorerne sammen. Vi vil undersøge, hvad der konkret motiverer de unge i deres foreningsengagement og blive klogere på, hvordan det spiller sammen med deres øvrige liv og ikke mindst, hvilken betydning kompetenceudvikling har i denne sammenhæng.

Noter:

- (1) Telt oprindeligt opfundet af samerne.
- (2) Kristoffer er efterfølgende blevet aktiv i Ungdomsudvalget.

LØN, PLIGT OG FRIVILLIGHED – kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv

Foreningskulturen har historisk tradition for, at alle aldersgrupper er engagerede i dagligdagen omkring idrætten. Tilknytningen har samtidig en bred vifte af udviklingspotentialer, hvad enten det handler demokratiske, idrætslige eller sociale kompetencer. Foreningerne har ligeledes traditionelt været drevet af sportsudøverne selv, der som aktive har påtaget sig forskellige praktiske og administrative opgaver på frivillig basis.

Der er dog meget, der peger på, at rekruttering og fastholdelse af især unge aktive er blevet vanskelig. Vi ved i store træk, hvilke forskellige aspekter i ungdomskulturen, som foreningslivet konkurrerer med. Vi ved også, at det langt hen ad vejen er en ulige kamp, netop fordi livsfasen rummer mange skift, og mange store beslutninger, som gør det vanskeligt for de unge at fastholde et forpligtende engagement i den lokale klub. Alligevel ser vi unge, for hvem det er et ønske og for hvem det lykkes.

Vi har konstateret, at de unge foreningsaktive har en travl hverdag. De er optagede af deres uddannelse, og deres fritid rummer en bred vifte af aktiviteter, hvoraf nogle er mere forpligtende end andre.

De unge i undersøgelsen har det tilfælles, at foreningslivet er et positivt tilvalg blandt mange tilbud i deres fritidsliv. Der er altså ikke tale om en frafaldsundersøgelse, hvor vi kommer bagom og kan afdække, hvorfor nogen unge foretrækker at bruge deres fritidsliv på noget andet end den lokale idrætsklub. Tværtom. De fem unge er alle en-

gagerede sportsudøvere og foreningsaktive, for hvem klubben og miljøet her udgør en væsentlig og betydningsfuld del af deres hverdag.

De unge har deltaget i et kursusforløb, iværksat af det lokale DGI amt, med henblik på at øge deres engagement hjemme i foreningerne. Vi kan konstatere, at de unge har været begejstrede for kurset. Læringsmålene, som de kursusansvarlige har formuleret og omsat, har i flere henseender forplantet sig hos de unge. De oplever, at de kan overføre de redskaber, de erhvervede sig på kurset direkte til deres rolle som trænere hjemme i klubberne, hvilket i sig selv styrkede deres engagement på selve kurset. Men hvordan tegner hverdagen sig på kanten af bassinet, i gymnastiksalen, på tennisbanen?

I det følgende vil vi fordybe os i de unges tilknytning til klubben. Samtidig ved vi, at de alle i en eller anden udstrækning modtager løn for deres indsats, hvilket et stykke ad vejen kan forklare, at de lægger deres fritid i foreningerne. Men de unges fritid er begrænset, og foreningerne konkurrerer med en lang række andre potentielle fritidstilbud. I det perspektiv er det relevant at belyse, hvad der motiverer de unge til at yde den indsats de gør. De kunne ligeså godt lægge timerne i et job, der blev aflønnet fra time til time. Det ville både øge deres økonomiske råderum, samt frigive tid til deltagelse i den ungdomskultur, der udspiller sig rundt omkring i byrummet; indkøbscentre, biografer, cafeer.

Definition af frivilligt socialt arbejde

Frivilligt arbejde er den aktivitet eller handling, en frivillig person udfører. Ved frivilligt arbejde forstås den indsats, der:

1. Er frivillig, dvs. at den udføres uden fysisk, retlig eller økonomisk tvang. En person må ikke kunne trues med økonomiske eller sociale sanktioner (f.eks. afskæres fra et socialt netværk), hvis vedkommende ikke længere ønsker at udføre opgaven.
2. Ikke er lønnet. Dette udelukker dog ikke, at en frivillig person modtager godtgørelse for udgifter, vedkommende har i forbindelse med udførelsen af opgaven, f.eks. transport- og telefonudgifter. Eller at en person modtager et symbolsk beløb for sit frivillige arbejde. Udføres over for personer uden for den frivilliges familie og slægt. Derved adskilles frivilligt arbejde fra almindeligt husholdningsarbejde og omsorg over for familiemedlemmer.
3. Er til gavn for andre end én selv og ens familie.
4. Er formelt organiseret. Det betyder, at almindelig hjælpsomhed eller spontane handlinger, f.eks. at følge en ældre eller handicappet person over gaden, bære indkøbsposer hjem fra Brugsen og lignende, ikke kan betegnes som frivilligt arbejde.

(www.frivillighed.Dk – definitioner og faktaoplysninger 04.10.2004)

Tid er penge

I kapitlet, der beskrev de unges hverdag og fritid, var der eksempler på, hvordan Morten og Kristofer begge varetog fritidsjob ved siden af deres interesser og engagement i den lokale idrætsforening. De unge har i det hele taget mange bolde i luften ved siden af uddannelse og lektier.

Den klare adskillelse mellem fritidsjob og fritid gælder ikke for alle de unge i undersøgelsen. Det er værd at bemærke, at der for flere er sammenfald mellem deres fritidsjob og engagementet i idrætsforeningen. For svømmepigerne i Lystrup IF er der et overlap mellem hovedparten af deres foreningsarbejde og så det lønnede fritidsjob. De yngste får løn for at sidde i svømmehallens billetluke og udlevere nøgler til omklædningsrummet. De lidt ældre får løn for deres indsats som hjælpeinstruktører i svømmehallen. Samtidig er der en række opgaver i klubben, som de løser ulønnet og frivilligt.

Der er flere ting, der optager de unge, når de søger fritidsjob i foreningerne. Det er praktisk, at det ligger i umiddelbar forlængelse af noget, der i forvejen optager dem og deres tid. Og så er det motiverende. Den daglige gang i klubben er da også det, der gav Camilla B anledning til, at søge fritidsarbejde her, og ikke f.eks. i en bagerforretning:

"Det var fordi svømmehallen jo var en del af min hverdag - fordi jeg træner deroppe og sådan noget og man kender mange deroppe. Det er sådan en ekstra vennekreds man har. Og så ville jeg arbejde deroppe. Jeg havde ikke rigtig noget arbejde - jeg søgte noget, og så spurgte jeg Camilla J (leder), om de havde brug for én mere, og så ringede de til mig senere og sagde, at jeg måtte godt komme derop og sidde."
(Camilla B)

Svømmehallen er ikke blot et sted, hun træner. Det er hendes *hverdag*. Her kender hun de andre svømmere, og de har kulturen og sporten tilfælles; en *ekstra vennekreds* i tillæg til den, hun har opbygget gennem årene i folkeskolen. I modsætning til i en bagerforretning kan den tætte tilknytning også betyde, at tingene kan være vanskelige at skille ad. F.eks. hvis man bor tæt på og alligevel er i hallen:

"Jamen lige præcis. I sidste uge der tror jeg, at jeg var på arbejde 4-5 gange, men altså det gik da fint. Selvom jeg synes, jeg kun havde svømmehal og lektier." (Anne)

Generelt sætter de unge stor pris på deres fritidsjob og varetager dem meget pligttopfyldende hvad enten det foregår i foreningen eller udenfor foreningen. Men når jobbet, som i Annes tilfælde, er så tæt forbundet med foreningsengagementet, skaber det en særlig forpligtigelse, der positivt set får de unge til at tage ejerskab og have blik for, hvad der skal til for, at det hele fungerer i klubben i hverdagen. Omvendt kan det også gøre det endnu sværere at sige nej til at tage ekstravagter, fordi de unge selv kan se, at der er behov for, at de stiller op. De unge brænder for sporten og miljøet, og det skærper deres ansvarsfølelse og vilje til at gå på kompromis med andre forhold i deres fritid. Det afspejler samtidig en moderne arbejdslivskompetence i en verden, hvor fleksibilitet i stigende grad efterspørges.

I afsættet for denne undersøgelse hedder det, at fokus er rettet mod det frivillige idrætsforeningsliv. Det kan derfor fremstå en smule misvisende, at de fem unge, der er repræsenteret, alle modtager løn for en del af de timer, de lægger i foreningerne. Hvorvidt frivilligheden helt er forsvundet ud af klubkulturen, er ikke i centrum i denne undersøgelse, men vi må konstatere, at vilkårene for de unges engagement er mere kompleks end som så.

Når muligheden for at tjene penge spiller så central en rolle i de unges hverdagsliv, handler det bl.a. om de unges behov for at etablere en selvstændig økonomi; en markør for, at de bevæger sig væk fra barndommen i retning af et voksenliv. Derfor er det heller ikke ligegyldigt for de unge i denne undersøgelse, at de modtager løn for deres indsats i klubben. Noget der står i modsætning til en foreningskultur, der hidtil har bygget sit virke på frivillige kræfter. Det har givet anledning til en nærmere undersøgelse af, hvad det betyder for de unge, at de får penge for noget, der oprindeligt har været ulønnet:

"Det betyder meget, synes jeg. Jeg har ikke den tid nu til at sætte to dage af til at gøre det gratis. Det har jeg ikke. Så skulle det være én dag om ugen. Det holder på folk at få penge. Jeg ville arbejde mindre, hvis jeg ikke fik penge. Men jeg kunne godt se mig selv arbejde der en dag, uden at få penge." (Katrine)

Katrine er ikke tvivl om, at pengene gør en forskel, de holder på folk. Hun fremhæver tid som en faktor i denne sammenhæng. Ugens program er hårdt spændt op, så derfor er det en fordel at kunne kombinere indsatsen i svømmehallen med en indtjening. Hvis hendes engagement alene hvilede på frivillighed, ville klubben nok fortsat kunne regne med hende, men ikke i samme omfang. Formentlig fordi hun så måtte tjene til sit forbrug et andet sted. Vi stillede det samme

spørgsmål til Camilla J, som har aflæst, at de unges hverdagsliv er hårdt spændt op:

"De ser det som et arbejde, og de bliver ikke stressede over, at de også skal meget andet. Så er det her deres job, det er der en sikkerhed og tryghed i. Sådan er det i svømning. Svømmeinstruktører får penge for det, fordi det er nogle færdigheder og nogle sikkerhedsregler, du skal kunne. Måske er der en svømmeklub, hvor de går frivilligt, og i resten får de løn. Dem der arbejder her, får løn for deres timer, men de er her også mange timer, hvor de ikke får løn. Vi forventer desuden, at de tager kurser og svømmeuddannelsen. Det er jo et 'plus', for det betaler vi jo." (Camilla J)

For det første har Camilla J blik for, at pengene spiller en rolle. Hun taler også om tryghed og sikkerhed, hvilket både kan referere til kontinuiteten i at være tilknyttet et svømmehold som hjælpetræner over en sæson og til, at det er med til at give de unge deres helt egen plads i klubben; de er vigtige i en større sammenhæng, de anerkendes og deres tilstedeværelse legitimeres. For det andet er det ikke hvem som helst, der kan blive hjælpeinstruktør. Der stilles nogle helt konkrete krav til kompetencer, hvis man skal gøre sig gældende ved bassinkanten, og det i sig selv må udløse en økonomisk belønning.

Camilla J har forståelse for, at penge spiller en vigtig rolle i det moderne ungdomsliv. Med aflønningen af de unge slår klubben to fluer med ét smæk – de unge har begrænset tid til rådighed, ligesom de fleste har behov for at tjene nogle penge i fritiden, da de går i skole og ikke som voksne har en faktisk arbejdsindtægt. Foreningen er dog stadig delvist drevet af frivilligt engagement. Det forventes, at de unge udover de timer, de er ansatte, også yder en frivillig indsats. Det er en del af virksomhedskulturen, der både rummer den individuelle og kontante honorering, men også en uskreven regel om at løfte i flok til fællesskabets bedste.

I dialogen om deres indsats som trænere og så aflønning viser der sig en dobbelthed. På sin vis synes de unge, at det er i orden at stille op til arrangementer uden, at de kan skrive det på timesedlen, men det har tilsyneladende strejft dem, at de i et mere konventionelt fritidsjob med al sandsynlighed, ville blive honoreret mere kontant:

"Og det synes jeg egentlig også er helt fair, at vi gør det, at der er nogen ting, vi gør gratis. Så får vi noget tøj og nogen sko, vi kan gå i og nogle julefrokoster og sommerfester, så ... [...] Jeg synes, det er også ok, det kan godt irritere en engang imellem, at man ikke sådan også får løn for det, fordi man er alligevel deroppe rimeligt længe, og det er alligevel også rimeligt mange penge, man kunne have fået, hvis det var." (Camilla B)

Det er ikke den frivillige indsats, Camilla B's tanker kredser omkring. Hun er helt indstillet på at deltage, og det fremstår ikke som en sur pligt f.eks. at bruge sin søndag i svømmehallen med at tælle baner til et stævne. Og helt ulønnet er det heller ikke, da de aktive modtager en række goder som symbolsk betaling for deres indsats. Klubben forærer i ny og næ de unge tøj og sko. Og så er der julefrokosten – en begivenhed der absolut er i høj kurs, ikke mindst for de helt unge, der på den måde bliver lukket ind i den ungdomskultur, der også er en del af foreningslivet. Det er først når forestillingen om, hvilke andre summer der kunne have tikket ind på kontoen, hvis timerne blev brugt i en anden type fritidsjob, at der melder sig en smule modstand.

I den store sammenhæng er betragtningen ikke stærk nok til, at den får konsekvenser. De unge bliver hængende – både som timelønnede trænere og som frivillige ved større arrangementer. De veksler de gratis timer til oplevelser, de giver andre. Noget som Camilla som leder også minder dem om:

"Vi snakker om, at vi gør noget for de andre, og at det er hyggeligt de timer, vi er der. Men vi kan godt give dem ret i, at det er træls med en hel søndag, hvor man ikke får penge for det. Men det er ikke hver søndag, man gør nogle glade, og man vil gerne løfte svømmeafdelingen og idrætten. Jeg ved godt, at det kan være hårdt." (Camilla J)

Det bliver ikke foregøglet de unge, at de skal være taknemmelige over muligheden for at tilbringe en søndag i hallen uden løn. Men derfor kan det godt gøres til en oplevelse. Både for dem selv, men også for de inviterede. Klubben står sammen om at vise sporten frem og på den måde tiltrække nye svømmere. Det er en del af kulturen. Frivilligheden betaler sig, men ryger i en fælles pulje – klubben.

Engagementet i klubben er hverken entydigt for fællesskabet eller for én selv. Indsatsen og afkastet balancerer mellem det individuelle og det kol-

lektive. Går man helt tæt på, slår de unge sig lidt i tøjet. Men meget tyder på, at det samtidig er tilstrækkeligt tydeligt for dem, hvad der forventes og hvem der drager nytte af deres tilstedeværelse til, at de kan forenes med denne form for kultur:

Du gør det alligevel – hvad er det ... hvorfor gør du det? ...

"Det er hyggeligt. Der er en stemning og alle ... de fleste de kommer, og jeg føler også lidt, jeg har en pligt til ... jeg synes også jeg får meget af svømmehallen. Det giver mig også nogen ting, jeg kan bruge videre, f.eks. det her kursus. Og så synes jeg, at så må man også gøre noget igen og så tager jeg så også op og hjælper. Jeg har heller ikke rigtig noget valg. Det skal man sådan her, når man arbejder heroppe. Men det har jeg heller ikke noget i mod. Den ene gang hvert halve år eller to gange, det er ikke noget, synes jeg." (Camilla B)

"Når vi holder noget frivilligt, så kan man melde sig på. De ved, at vi forventer, at man kommer nogle gange om året, men ikke hver gang." (Camilla J)

Svømmehallen byder på mange gode oplevelser. Camilla B bruger begreber som hygge og stemning. For hende er det en oplevelse og derfor en rigtig god prioritering i hendes fritid at tage del i den daglige drift, hvad enten det er lønnet eller frivilligt. I de tidligere ræsonnementer var logikken: en indsats kræver, man får noget igen. Ovenfor er dette vendt om. Camilla B synes, hun vinder rigtig meget, ved at være en del af klubben. Derfor er det meningsfuldt at give noget igen. Så er der jo også et anderledes konkret niveau, hvor det ganske enkelt forventes af trænerne, at de nogle gange i løbet af en sæson stiller op.

I spørgsmålet om frivillighed kan vi konstatere, at det i praksis er et komplekst begreb, der ikke lader sig definere ved altruisme alene. I Lystrups svømmeafdeling finder vi en hybrid mellem den lønnede og den frivillige indsats. En hybrid, der reflekterer, at unges hverdag og vilkår har forandret sig således, at det indholdsmæssigt meningsfulde ikke længere kan stå alene. Det koster penge at deltage i ungdomskulturen, og derfor afsætter de unge tid til at arbejde og tjene penge, og gerne med noget de i forvejen brænder for – f.eks. deres sport.

Det fremstår som om, at foreningskulturen er bundet sammen af indsats og afkast, der kan tilskrives både det individuelle og det kollektive.

Et aspekt som lederne på deres side formår at tydeliggøre, og de unge på deres finder meningsfuldt og accepterer. I det følgende vil vi gribe mere direkte fat omkring, de unges gevinst ved at deltage som aktive i idrætsforeningerne.

Tid er oplevelser, anerkendelse og udvikling

"Jeg er i gang med tredje år, men i starten sad jeg i billetlugen. Jeg gav og modtog nøgler. I år er jeg kommet ind i svømmehallen, og har mit eget hold sammen med én. Jeg fik jobbet, fordi jeg spiller vandpolo. I 7.-8. klasse skal man jo til at have et job, så vi blev alle skrevet op. Så fik jeg job lørdag morgen, onsdag aften og nu går jeg i svømmehallen. Man føler sig lidt 'større', end når man bare giver folk nøgler." (Katrine)

I svømmeklubben rekrutteres medlemmer i 12-13-årsalderen til at sidde i billetlugen. I modsætning til gymnasieeleverne, har de tidligt fri fra skole og kan derfor godt nå ned i svømmehallen til den åbner først på eftermiddagen. De unge sluses efter et år eller to ind i svømmehallen, hvor de fungerer som hjælpeinstruktører på børneholdene. Denne form for advancement er en integreret del af klubkulturen.

Katrine fortæller, at hun selv henvendte sig, og blev skrevet op, fordi *man jo skal have et job*. Bemærkningen refererer indirekte til behovet for en selvstændig økonomi. Det er adgangen til, at hun kan deltage aktivt i ungdomskulturen, der udspiller sig i byrummet med biograf- og caféture, forbrug af tøj, musik og mobiltelefoni. Men det er ikke hip som hap, hvordan man tjener sine penge:

"Jeg tror unge i dag, de er sådan meget: 'Det gider vi ikke!' – hvis de ikke selv får noget ud af det. Det ved jeg også fra mig selv. Der er jeg også med, fordi jeg får noget til gengæld." (Camilla B)

De unge gider kun, hvis de får noget ud af deres engagement. Det gælder også Camilla B. Hendes tid er ikke gratis, og hun noterer muligheden for at komme på kursus som en slags løn. Det er et argument, som kan bruges i rekrutteringen af unge ledere til foreningerne. Med det forbehold, at det alene appellerer til unge, der som Camilla B og de andre på kurset, i forvejen føler et tilhørsforhold til idrætten og trives i foreningsmiljøet. Så er de til gengæld også med:

Er det sjovt at træne?

"Ja det synes jeg. Det har givet mig meget. Mange af børnene ser man også på skolen. Det er sjovt, at de kommer hen, hilser og ligesom ser op til én. Når man får succesoplevelser som træner: At de kan lide det, bliver engagerede, vil gøre sit bedste. Så går de op i det. Jeg håber, at de er glade for træningen. Jeg kan godt lide, at de går op i det. Det ville være kedeligt, hvis de bare synes, at det var kedeligt, og man var en idiot, der bare ville tjene 60 kr. i timen. Det er det ikke. Det giver mig meget. Det at kunne gøre ting enkle og lære ting fra mig, det giver noget i kommunikation. Man lærer nogle nye ting. Jeg er blevet bedre i skolen til f.eks. at forklare noget til jævnaldrende, og stå i forsamlinger. Det primære er, at det er kanonsjovt. Drengene er 12-13 år, lige i puberteten, og skal 'spille op' over for de store. Når de så udfordrer mig til træning, så er de meget engagerede. Det lykkedes ikke for det meste, men det er jo ikke umuligt for mig at tabe." (Kristoffer)

Det skal være sjovt at træne. Kristoffer stiller ikke op for 60,- kr. i timen, hvis ikke også børnene går op i det. Men det gør de, og på den måde er dette job at foretrække frem for så meget andet. Kristoffer har som nævnt også et job som avisbud, hvor det afgørende var, at det ikke stjal hans fritid. Jobbet som træner omtaler han på en helt anden måde, og kan fremhæve en række kvaliteter, der betyder, at tiden er givet godt ud. På skolen er han f.eks. ikke kun en af de store drenge. Han er også træneren, de yngre ser op til, fordi han er en dygtig tennisspiller og -træner.

På kurset var kommunikation en kompetence, de unge var meget optagede af, og med rette. Som træner skal de formidle deres sportskompetencer videre til børn. Her har de den fordel, at de selv kan huske, hvordan det var at være grøn udover. Men nye redskaber som lege etc. er også hurtigt omsættelige, når de vender hjem fra kursus. Dertil kommer de overordnede refleksioner over deres rolle som træner afledt af blandt andet situationer, hvor de skiftedes til at lede kursets aktiviteter. Det er motiverende for Kristoffer at træne de yngre tennisspillere, fordi han på mange måder møder anerkendelse for sin indsats. Sidst men ikke mindst, så er nogle af drengene næsten på niveau med Kristoffer, og kan derfor udfordre ham på banen. Det synes han også er rigtig sjovt.

Børnene trives, Kristoffer trives og klubben har mulighed for at tilbyde undervisning til børn. Så

selvom trænerjobbet økonomisk suppleres med en avisrute, så vinder Kristoffer tydeligvis meget mere end de 60,- kr. i timen ved at have ansvaret for et børnetennishold. Et tilsvarende ræsonnement finder vi hos Katrine:

Er det fedt at være træner?

"Det kan jeg godt lide, men det er hårdt efter, at jeg er begyndt i gymnasiet. På cafeen skal jeg jo bare på arbejde. Men her skal jeg være opmærksom hele tiden. F.eks. var der en, der tabte sit bælte og gik i panik, så træneren måtte i vandet efter ham. På den måde skal man være opmærksom hele tiden. Men jeg kan godt lide det. Det at se, at børnene faktisk lærer at svømme. Jeg glæder mig til at blive instruktør og få mit eget hold. Det tror jeg bliver sjovt! Det kunne være sjovt at få lov til at stå for det selv, og prøve sine ideer af." (Katrine)

Katrine går i gymnasiet, hvilket kræver hendes opmærksomhed på en anden måde end grundskolen. I hverdagen er der ikke det samme overskud til klubben som tidligere. Alligevel fastholder hun sit engagement, som hun klemmer ind mellem skole, lektier, job på en café og kæresten. I det perspektiv kan tjansen som træner ikke tilskrives tidsfordriv. Hun er ikke *bare på arbejde*, som på cafeen, hvor hendes indsats rent faktisk honoreres fra time til time. Nej, på kanten af bassinet er hun vigtig. Hun har ansvaret for, at børnene lærer at svømme, og ikke mindst skal hun se til, at de ikke kommer galt af sted.

Som hjælpeinstruktør har hun rollen som lærling. Formelt betragtet er det udtryk for, at hun ikke har været på og bestået instruktørkurset. I praksis betyder det, at hun kan gøre sig nogle erfaringer med ansvar velvidende, at der står en kompetent voksen lige bagved, der klarer ærterne, hvis f.eks. et barn taber sit bælte. Det betyder ikke, at Katrine læner sig tilbage, eller er skræmt ved tanken om, hvor galt det kunne være gået med det barn, der gik i panik. Tværtimod ser hun frem til den dag, hun står med det sidste ord. Eller som Anne siger, *"der håber jeg også lige så stille at blive instruktør for at få mere ansvar. Det synes jeg er fedt."* Ansvar betyder nemlig indflydelse, og de unge har mange ideer, der skal prøves af. Børnene skal udfordres og blive dygtigere til at svømme. Katrine og Anne vil udfordres og blive dygtigere til at undervise.

Instruktørkurserne fokuserer, i modsætning til Ung på banen, entydigt på at give de unge nogle redskaber, der kan kvalificere undervisningen, eller som Camilla B formulerer det, *"så vi får lidt mere forståelse for, hvad det egentlig er, vi laver, så vi også selv kan tage ansvar."* I det perspektiv er instruktørkurserne ikke alene forum for formel

læring. De unge er klar over, at deres bidrag i klubben er, og nødvendigvis må være, kvalitativt anderledes i det øjeblik de som instruktører selv står med ansvaret.

De unge indsluses fra billetlugte til hjælpeinstruktør til på sigt at blive selvstændig instruktør. I den proces er fornemmelsen for og tilliden til egne kompetencer central. Her spiller instruktørernes – læremesterenes – feedback og anerkendelse en væsentlig rolle:

"Altså en af trænerne, som jeg er hjælpeinstruktør med, hun sagde til mig i dag, at jeg var da en af dem, man kunne få, som var god til det, altså en af de bedste deroppe. Og det er man da helt vildt glad for at få at vide, at det man laver, det er egentlig godt nok. De synes man er god til det." (Camilla B)

Det giver Camilla B en sikkerhed og tiltro til, at hun gør en forskel, når hendes træner fortæller, at hun er dygtig – ja, en af de bedste. Det giver mod på at ville mere, ligesom det også rummer en mere almen bekræftelse af hende som person. Forestiller vi os en situation, hvor Camilla B og de andre unge foreningsaktive forpligtede sig og deltog som beskrevet, men uden at de voksne ledere forholdt sig til deres bidrag, ville det med al sandsynlighed slække på engagementet. Som det er nu, har muligheden for at tage del i ansvaret et godt ry. Katrine fortæller, hvordan hun og nogle andre selv opsøgte klubben og blev skrevet op til billetlugten. De er vokset op med og har set klubbens unge involvere sig, og være glade for det. Derfor bliver de tiltrukket af muligheden for, at deres fritidsinteresse også kan være en jobmulighed.

Unge stiller gerne op og yder noget, også selvom nogle af timerne er ulønnede. Men konkret feedback på deres indsats er alfa og omega, hvis man ønsker at fastholde dem. Den positive tilbagemelding bekræfter dem i deres indsats, og giver mod på at fortsætte. Men det er mindst ligeså vigtigt, at de voksne giver og begrundet kritik, hvis de unge ikke formår at løse de opgaver, de er blevet stillet. Og ikke mindst anerkender dem, når de gør det rigtig godt.

Efterhånden som de unge finder sig til rette og bliver bevidste om de muligheder, der byder sig ved at deltage aktivt i foreningslivet, får de også fornemmelse for, hvordan det smitter af på andre områder af deres liv. Anne fortæller, at hun *"godt kan lide at være midtpunkt og undervise."* Hun er vokset op med svømning, så det falder helt naturligt at være hjælpeinstruktør på et børnehold.

"Jeg er så hjælpeinstruktør, så er der en anden, der er instruktør. Men ham jeg arbejder sammen med, så er der også meget, hvor jeg får lov til at sige en del, for han skal også have lov til at give sin erfaring videre, så jeg har det mere den dag, jeg står alene." (Anne)

Nok glæder både Katrine og Anne sig til at få deres egne hold. Men det at være hjælpeinstruktør er ikke en begrænsning. Instruktørerne inviterer og giver plads til, at de prøver sig selv af. Jo mere Anne har prøvet under supervision, desto mere har hun at bringe med sig, når hun i løbet af nogle år bliver selvstændig instruktør. Både kompetencer og selvtillid, som forplanter sig helt ud i hendes skoleliv:

"I gruppearbejde, der er det da altid de samme fem, der tager ansvaret i grupperne. Det er tydeligt at se. [...] det er da altid mig, der sådan starter ordet og nogen gange kan folk næsten helt vente på, at jeg går i gang med at arbejdsfordele. Jeg har nok overblikket på en eller anden måde, fordi man er vant til at have det gennem svømmehallen." (Anne)

Anne har rollen som lederen. Hun har gode erfaringer med og befinder sig godt med at tage ansvar. Hun laver selv en kobling mellem erfaringerne som hjælpeinstruktør og så hendes opførelse og forventningerne til hende i skolen. Hun har tillid til sig selv som leder i et omfang, der skinner igennem. Også uden for svømmehallen. Selv om det måske er en smule trættende, at det altid er *de samme fem, der tager ansvaret i grupperne*, fremstår det naturligt for hende at have denne rolle. Direkte adspurgt om hun kan bruge erfaringerne fra klubben i sin uddannelse, fortæller Anne, at det hænder, hun kan hjælpe sin lærer i idræt. Senere fortæller hun om en anden episode fra skolen, hvor hun på en idrætsdag måtte sidde over med dårligt knæ. I stedet trådte hun til som underviser:

"Der endte jeg så med, fordi jeg ikke kunne deltage[...]så der underviste jeg også i svømning en hel dag for næsten alle elever i skolen [...] så endte det med, at lærerne de bare stod og iagttog, hvor spændende det egentlig var at se, hvordan jeg gjorde det. Og de kunne måske godt tænke sig, jeg kom over nogle gange, fordi jeg har måske nogen andre ideer, og der er jo også nogen af lærerne, der ikke selv kan svømme. Altså selv om man ikke tror det. De kan ikke selv svømme crawl eller et eller andet, selvom de står og lærer børnene det." (Anne)

Det falder Anne naturligt at stå på kanten af bassinet. Hun har efterhånden så meget erfaring, at hun snildt kan omsætte teknikkerne fra børneholdet til en idrætsdag, hvor deltagerne aldersmæssigt spænder bredt. Ikke mindst stoler hun så meget på sine evner som træner, at hun tager over der, hvor de voksne – dem der skal forestille at være de kompetente – giver slip. Hun synes ganske vist, det er en smule underligt, at lærerne skal undervise i teknikker, de ikke selv mestrer. Men når alt kommer til alt, er det tilfredsstillende for hende også at kunne lære de voksne noget. Det er jo som regel omvendt.

Annes fortælling vidner om, hvordan den sportsinteresse som de unge dels oplever og beskriver som adspredelse og fornøjelse, på samme tid rummer en helt anden type perspektiver. De udvikler en række kompetencer, som er anvendelige uden for idrætsforeningerne, og er af en karakter som de høster anerkendelse for. Som alle andre unge søger de – og får – udfordringer i deres fritid, og fordi de formår at bygge bro mellem deres fritidsinteresser og deres skoleliv, bliver afkastet og det meningsfulde så meget desto større.

Tid er fremtid

Svømmeuddannelsen, er det i DGI?

"Så længe at det er en del af dem. Det er motivation. Det er vigtigt for dem. Det er et arbejde for dem, hvor de yder noget, og gør noget for andre, og føler sig vigtige. De er stolte over, at de kan lære noget fra sig, som en på fire år kan gøre og har det sjovt med. De kan godt se, at de får mere ud af det, end at gå med aviser eller gøre rent. De kan godt se, at det er godt, at have med videre i fremtiden." (Camilla J)

Fra et lederperspektiv betyder f.eks. svømmeuddannelsen først og fremmest, at de unge tilegner sig de fornødne færdigheder til at kunne tage ansvar som trænere. Først som hjælpetræner, siden som selvstændig træner. Kombinationen af fritidsinteresse, praksislæring og teori synes tydelig og meningsfuld. De unge kan vokse med opgaven. Det byder på større og mindre succesoplevelser inden for nogle trygge rammer, og deres motivation øges.

Konstruktionen, hvor interesse og arbejde mødes, er også med til at profilere træner-tjansen som fritidsjob som noget særligt, sammenlignet med f.eks. en aviserute eller trappevask. Og her kommer Camilla J ind på noget andet helt centralt. Fremtiden. De unge har en bevidsthed om, at det ikke kun er her og nu, de på forskellige niveauer kan profitere af engagementet.

Et af de største temaer i ungdomslivet er uddannelse. De unge er optagede af fremtiden og ikke mindst af at få truffet de rigtige valg; en god uddannelse, der kan føre til et godt job (Kofod og Nielsen 2005, Pless og Katznelson 2005). De unge tolker uddannelsesvalget som deres eget. Et forkert valg falder tilbage på dem selv som et selvforskyldt nederlag. Derfor bliver det tilsvarende magtpåliggende at vælge rigtigt. Uddannelse bliver en integreret del af de unges hverdag og bevidsthed. Det er forskelligt, hvordan de håndterer friheden og ansvaret for valget. De unge, vi har talt med, befinder sig alle på kanten af eller er i gang med en ungdomsuddannelse. Deres interesser peger i forskellige retninger, men fælles for dem er, at de sætter deres foreningsengagement i forhold til netop uddannelse og fremtid.

"Jeg har talt med min søn om, at det at være træner, tage et ansvar – det er altid godt. Man kan altid få noget med fra de kurser. Men jeg har ikke talt med de andre om det. Men det tror jeg er rigtigt. At tage initiativ, det er altid godt." (Hanne)

Lederne spiller også en rolle for hvilke refleksioner og tanker, de unge gør sig om deres engagement i klubben og for hvad de kan tage med sig videre i livet. Hanne har talt med sin søn om, at det er godt at tage initiativ og ansvar. Det er afgørende for de unges engagement, at de har nogle ledere, som bakker dem op og minder dem om, at deres indsats gør en forskel, også i den nære fremtid, hvor uddannelsesvalget bliver et stadigt mere centralt tema. Hanne har en dobbeltrolle som både leder og forælder, hvilket muligvis er en fordel i dialogen med Kristoffer, men som også kan smitte af på de andre unge i klubben. Netop fordi hun som mor til en teenager har en naturlig opmærksomhed omkring, at uddannelse og uddannelsesvalg er et af ungdomslivets store temaer. Vi spurgte også Camilla J, om hun og de unge instruktører snakker om fremtiden:

"Ja, det snakker vi om. Der er flere der kommer og siger: 'Det er godt for mig at kunne i fremtiden!' De ved godt, at det er en svær opgave for dem at få 15 børn til at høre efter og gøre, hvad man siger. Det er da en svær opgave. Det er ikke bare noget, man gør. Når de kan det, så ved de godt, at de bliver bedre til andre ting. Når vi skal arrangere noget, så spørger vi dem, om de vil være med, og hvad de gerne vil. Det bliver en del af deres identitet: 'Det gør jeg, det er en del af mig!' [...] Jeg tror ikke, at de tænker direkte: 'Det kan se godt ud på et C.V!' Men de har en fornemmelse af, at det her er godt at kunne. Det er noget, jeg kan bruge." (Camilla J)

De unge melder selv ud. De er helt klar over, at arbejdet med at lære børn at svømme ikke er noget, der falder alle naturligt eller for den sags skyld noget, de kommer sovende til. At fange opmærksomheden fra 15 børn på én gang kræver nogle teknikker, og de har oplevet, hvordan de gradvist er blevet dygtigere til at løse opgaven. Det er de, fordi de har øvet sig og har haft lyst til at blive dygtigere. Samtidig er de i stand til at sætte deres kompetencer fra foreningslivet i forhold til deres fremtid. Det er muligvis lidt diffust, hvordan det konkret er godt for dem at kunne. Men godt, det er det. Altså producerer engagementet i fritiden et overskud til det liv, der ligger forude.

Dette er også et perspektiv, når vi spørger ind til, om de kunne forestille sig at være trænere, hvis de ikke fik penge for det:

"Lige som det ser ud nu, ville jeg ikke have tid til det. Måske – måske ikke, det tror jeg er svært, fordi selvfølgelig vil jeg gerne have pengene, og hvis man ikke har tid, så er det sådan lige med lige at ... jeg tror måske ikke, jeg ville gøre det. Så skulle det være for at få det der ekstra, jeg kan bruge videre til min uddannelse."

Hvad er det ekstra – prøv at fortælle noget om det?

"Det er fordi, nu har jeg så hørt – jeg ved ikke selv så meget om det – men det er, når man skal uddannes, og man sender nogen papirer ind. Og jeg har både nogen kurser fra FDF med noget leder og sådan noget, hvor jeg har en masse sedler, jeg kan lægge med der som bevis på, at jeg har været med til sådan og sådan og sådan. Og så at sige, at man har været i sådan en forening, at ... altså, nu er det ikke sikkert, jeg skriver, jeg også har fået penge for det, men siger man har været i en forening, og man har undervist børnene, og tager ansvar for det, og har været livredder over for dem[...] at man har været det – det giver bare et plus til, at folk jo bare, hvis der ligger en uden og der ligger en med, så tager man da helt klart den med. Det ved jeg da fra mig selv. Jeg vil hellere have det sådan er lidt bedre." (Camilla B)

De unge gør sig nogle erfaringer i klubben, som kan spille en rolle på sigt, og tjener i det perspektiv også som en alternativ indtægt. Den registreres ikke på deres årsopgørelse, men trækker renter i Kompetencebanken DDE – det der ekstra.

Camilla B går i 9. klasse. Tankerne om hvilken vej hun skal gå efter grundskolen, har meldt sig. Hun vil gerne et år på idrætsefterskole og derefter

i gymnasiet. Hun er ikke afklaret med tiden derefter, men det pædagogiske og arbejdet med børn tiltaler hende. Her er hun opmærksom på, at hendes rolle som foreningsaktiv og ikke mindst hendes deltagelse i forskellige kurser, kan få betydning, når hun til den tid skal søge optagelse på en videregående uddannelse. Det er lidt dif-fust, hvordan det i praksis udspiller sig, men hun har som flere af de øvrige deltagere fanget, at det handler om at sende nogle papirer ind som dokumentation for både den praktiske indsats med børnene og så kursusaktiviteterne. Det er hendes oplevelse at skulle det komme så vidt, at valget stod mellem hende og en anden ansøger, så kan hendes fritid som spejder og forenings-aktiv få afgørende betydning. Ikke fordi hun har fået penge for det, men fordi hun har opøvet nogle kompetencer, der kan gøre hende til den bedst kvalificerede.

Morten ser en direkte sammenhæng mellem trænergerningen og sin uddannelse. Han er i gang med grundforløbet på social- og sundhedshjæl-peruddannelsen. Netop arbejdet med børnene i klubben har givet ham anledning til at overveje en uddannelse som pædagog. Samtidig giver han udtryk for, at han gerne vil på instruktørkursus, så han kan få noget mere ansvar:

Så der er lidt sammenhæng mellem din ud-dannelse og din fritidsaktivitet?

"Ja, faktisk. Det er jo meget godt, vi lærer jo nogle lege, som vi kan bruge. [...] Og så overvejer jeg sådan lidt at tage pædagog-vejen. Det behøver ikke lige være børne-havepædagog, det tror jeg ikke jeg vil, men sådan lidt der indenfor. Og så er det også godt at sige, at man har arbejdet i en forening, og at man har undervist børn og sådan noget med vand. Og så også, at man har taget noget ansvar, og det er også en god ting. For jeg kan godt lide børn. Hver gang vi har de små børn – man bliver så glad, fordi de bare er så glade." (Morten)

Ræsonnementet går begge veje. Erfaringen med at træne børn, giver Morten en oplevelse af, at det er noget, som han er dygtig til og gerne vil udvikle og ikke mindst synes han, det er sjovt og meningsfuldt. Alt sammen helt almindelige parametre, når unge orienterer sig i forhold til deres uddannelsesvalg. Omvendt er der dele af fagligheden på hans uddannelse, som kan trækkes ind og gøres til et aktiv, når han træner gymnastik med børnene. Skolelivet og fritidslivet støtter gensidigt hinanden og motiverer Morten til at søge nye udfordringer og blive dygtigere til at arbejde med børns udvikling, hvad enten det er som pædagog eller træner. Og ligesom vi har set det tidligere, er han også bevidst om, at erfaringen som træner er rigtig god at skrive på CV'et.

Afrunding – De nye unge, de nye foreningsaktive

Foreningskulturen og ungdomskulturen er gensidigt under forandring. De unge, der trods mange andre vigtige og spændende tilbud, vælger at gøre idrætsklubberne til en del af deres fritidsliv, sætter deres spor. Ikke mindst påvirkes alt, hvad der handler om kompetenceudvikling; noget der altid har været en del af foreningskulturen, men som aldrig før spiller en central rolle for de unge. Vi finder også en forskydning af frivillighedsbe-grebet. De unge stiller stadig op og giver en hånd med på frivillig basis, men det mere forpligtende engagement som træner, viser sig at være lønnet.

De unges engagement skal både ses i forhold til deres hverdagsliv og fritid og så i forhold til ung-domskulturen, hvor valg for fremtiden i højere grad end tidligere, fremstår åbent og individuelt. De unge er optagede af at få alle deres aktivi-teter til at hænge sammen således, at de både kan tilgodese den fri tid, og samtidig gøre f.eks. foreningsengagementet til en investering i frem-tiden. Det skal på alle måder kunne betale sig at yde en ekstra indsats.

Miljøet i klubberne er meget mere end svømning, tennis og gymnastik. Det er også en mulighed for at tjene penge til tøj, mobilregningen og biograf-ture; helt almindelige udgifter i ungdomslivet. De unge kan sagtens tjene deres penge i andre sammenhænge, hvilket flere også gør, men det er sporten, de brænder for, og derfor er det langt sjovere at undervise børn, end det er at være op-vasker eller avisbud. Tilsvarende synes de unge at have en klar opfattelse af, at indsatsen i klubben er personligt udfordrende og berigende, hvori-mod andre job alene handler om at tjene penge. Når fritidsinteressen bliver til et job, betyder det samtidig, at de unge tilbringer det meste af deres fritid i sportshallen. Deres indsats foregår – om end et positivt tilvalg – på bekostning af en række andre vigtige forhold i ungdomslivet. Når de får penge for nogle af de timer, de lægger i klubben, føler de sig også taget alvorligt. Ligeledes øger det de unges ansvarsfølelse for klubben, og an-spører dem til også at give en hånd med på mere frivillig basis. I det perspektiv er frivilligheden ikke bukket fuldstændig under for det lønnede enga-gement. Der er snarere tale om en hybrid mellem de to. De unge i denne undersøgelse er bærere af en ny kultur, som peger på, at den kontante afregning er af afgørende betydning. Men de er også bærere af en mere traditionel tilgang til foreningslivet; hvilket afspejles både i deres stabile tilknytning og så det faktum, at de gør, hvad de bliver bedt om.

Klubberne er afhængige af de unges ressourcer. De vokser op i klubben, der ofte følger dem gennem en årrække, og derfor også har blik for,

hvornår de er parate til at få ansvar. Ligesom de unge også selv er opmærksomme på muligheden. Her er penge ikke alt. Muligheden for at deltage i kurser, og ad den vej dygtiggøre sig som træner fremstår som en vigtig motivation for de unge. De forholder sig reflekteret til deres ansvar, og ønsker at blive dygtigere og på sigt selv få deres eget børnehold. Trænerrollen giver dem udfordringer på en præmis, der motiverer dem og er med til at fastholde dem i foreningskulturen. Børnene ser ofte op til dem, så anerkendelsen knytter sig både til en indre oplevelse af at blive dygtigere og så det, at andre bliver dygtigere. Og ikke mindst har de det sjovt. Læringsmiljøet er trygt og er beslægtet med mesterlæren, hvor lærlingen iagttager og kopierer sin mester.

I de unges prioritering af foreningsengagementet finder vi et tredje og sidste kompetenceudviklingsperspektiv. Det handler om de unges opmærksomhed på fremtiden, som blandt andet formes af deres uddannelsesvalg. Det de lærer i klubben, kan de på flere niveauer sætte i forhold til uddannelse og arbejde. De får øje på nogle konkrete kompetencer, de – om end lidt diffust – forestiller sig, vil styrke deres position i arbejdet med en bestemt faglighed. Og ikke mindst erfarer de, at de trives med f.eks. undervisning af børn. En erfaring, der kan fungere som et kærkomment pejlemærke i en beslutningsproces, hvor valgene nogle gange kan synes uendelige.

Ungdomslivet fremstår ofte som både legende og let og ikke mindst som et, der leves her og nu. I de senere år er opmærksomheden omkring uddannelse og uddannelsesvalg skærpet

betragteligt (Kofod og Nielsen 2005, Pless og Katznelson 2005). Det sætter sig spor blandt de unge, som nok lægger vægt på, at deres hverdag og ikke mindst deres fritidsliv skal betale sig her og nu; byde på udfordringer, gode oplevelser og anerkendelse. Men bevidstheden om, at vejen til det gode (voksen)liv går gennem den gode uddannelse og det gode job, har forplantet sig. Så legen og glæden ved at tage del i den voksenfri ungdomskultur har fået selskab af en mere rationel og beregnende dimension. Tid er ikke kun penge. Tid er oplevelser og anerkendelse og ikke mindst en investering i fremtiden.

PERSPEKTIVER PÅ KOMPETENCEUDVIKLING

Denne rapport er en undersøgelse af kompetenceudvikling i det frivillige idrætsforeningsliv, herunder betydningen af formaliserede uddannelses tilbud til unge (frivillige) ledere. Når unge frivillige skal pege på det betydningsfulde ved det frivillige foreningsarbejde, er det især foreningslivets muligheder for at udvikle sig personligt og fagligt, samt afprøve ansvar, der fremhæves. I interviewene fremstår lærings- og kompetenceelementet som et centralt tema, når de unge fortæller om værdien af det frivillige arbejde. Næsten alle unge foreningsaktive fremhæver muligheden for selvudvikling som et væsentligt udbytte af deres deltagelse i foreningsarbejdet. De hæfter sig ved, at de igennem engagementet udvikler sig personligt, hvilket de tillægger stor betydning, ligesom det er en drivkraft i deres deltagelse. Ansvar, og muligheden for at afprøve sig selv og evnen til f.eks. at stå med ansvaret for et børnehold, er tilsvarende et delelement af de unges incitament for at yde en indsats i klubben.

Der er mange ting, der optager de unge. Og selvom de unge, vi har talt med, brænder for deres sport, er der rigtig mange andre ting, der skal hænge sammen. I hverdagen i almindelighed og i det frivillige engagement i særdeleshed. Derfor er det en pointe, at klubkulturen i sig selv rummer en ungdomskultur og går de aktive unge i møde med de særlige behov og krav, de har. Et skærende punkt i ungdomskulturen er uddannelse (svalg), og det viser sig at være betydningsfuldt for de unge, at de kan omsætte kompetencerne fra idrætten i det uddannelsesliv,

der ligger foran dem. Det reflekteres også i de unges tilgang til de kurser, foreningerne tilbyder. Hvis de vurderer, at indholdet er let at omsætte, når de kommer hjem, tager de gerne en weekend ud af kalenderen. Og så er der sidst – men ikke mindst – spørgsmålet om frivillighed. Her tegner der sig et billede, hvor begrebet med de nye unge, har ændret karakter. Det skal kunne betale sig at være aktiv. Ikke alene økonomisk – tid samt personlig og faglig udvikling spiller en ligeså væsentlig rolle.

Ungdomskultur

De unge, vi har talt med, har som alle andre unge et tætpakket hverdagsliv. Blandt et væld af mulige organiserede og selvorganiserede aktiviteter, er forpligtelsen i klubberne et positivt tilvalg. Det afspejler, at klubberne tilbyder noget, der er meningsfuldt for de unge. Men også, at der er meget andet, de har valgt fra. Aktiviteter, som fylder meget hos de fleste andre danske unge; fester, café- og biografture, TV etc. De foreningsaktive oplever dog ikke, de mange timer i klubben bliver på bekostning af noget andet. De trives. I klubben kan de både fordybe sig og blive dygtigere sportsudøvere og undervisere, ligesom den også byder på et fællesskab med jævnaldrende svarende til den ungdomskultur, der udspiller sig blandt andre unge.

Foreningerne

Der er mange faktorer, der påvirker foreningskulturen, som er en flertydig størrelse. Foreningerne rundt om i Danmark har forskellige historier. Nogle har rødder tilbage i 1800-tallets gymnastik og skyttebevægelse, andre har kun nogle få år på bagen. Rekrutteringspotentialet og dermed antallet af medlemmer varierer også. Lystrup svømmeklub er et eksempel på en klub, der har eksisteret længe, og som over en årrække bevidst har fokuseret på de unge. Det har blandt andet udviklet en særlig tilgang til rekrutteringen af unge aktive. Der er en etableret ungdomskultur, hvor involvering af og åbenhed overfor de unge er selvsikre, ligesom de erfarne ledere er bevidste om deres rolle som forbilleder. Den gode stemning er et kollektivt anliggende. I Beder-Malling Tennis arbejdes der som noget relativt nyt på at etablere en ungdomskultur. Fokus er derfor ikke entydigt på de unge, der aktuelt kan træde til og tage ansvar. Der er blik for børnenes fremtidige potentiale, og klubben gør blandt andet meget ud af at arrangere særlige turneringer, som et brud på hverdagen og en udfordring, med henblik på at skabe et sammenhold, der kan bære sæson efter sæson.

Begge steder ser vi en opmærksomhed og et ønske om, at fastholde de unge kræfter. Ikke mindst synes det tydeligt, at klubberne har identificeret udfordringer, leg og læring som en investering, der betaler sig. En strategi, der kun bekræftes af de unge foreningsaktive, når de italesætter, hvad der motiverer dem.

Kurset - Ung på banen

Ung på banen sættes i værk med henblik på at kvalificere de unges engagement hjemme i klubberne. Samtidig viser der sig en kompleksitet i de unges tolkninger af invitationen til at deltage.

Det kan tolkes både som et privilegium og som en pligt. Kurset bliver fremhævet som et positivt tilbud – en mulighed for kompetenceudvikling. Ikke mindst er den personlige henvendelse fra en leder medvirkende til, at den unge får øje på og tager stilling til tilbudet; i modsætning til f.eks. kontakt via en mailingliste. Lederne fortæller tilsvarende, at de sender unge af sted, som de forventer, vil kunne profitere af kurset; på egen såvel som på klubbens vegne. Der er tale om unge, som allerede er en del af det aktive miljø, typisk som hjælpetrænere. Som sådan fungerer kurset efter hensigten. De unge oplever, at de er udvalgt til at deltage med henblik på, at det vil kvalificere deres foreningsarbejde; deres interesse og engagement styrkes.

Invitationen kan også opleves som et påbud, en forudsætning for at kunne bevare sin position i klubben. Dette afspejler, at foreningskulturen i mindre grad er båret af en formel struktur og læring. Nok er der nogle rammer, og på nogle områder også nogle formulerede krav til instruktørernes faglighed. Men i vid udstrækning domineres miljøet af ikke-formelle og ikke mindst uformelle strukturer og læreprocesser. Og de kan være vanskelige at afkode.

Den læring, de unge fremhæver som central for deres engagement, er den der finder sted i hverdagen. Der er tale om en medlæring ved selvorganiseringen af de ikke-formelle læreprocesser. Det giver en række kompetencer at lære fra sig til andre unge eller børn. Men det er ofte en læreproces som befinder sig i et grænseområde ved på den ene side at være en del af eller biprodukt ved de ikke-formelle aktiviteter, men som på den anden side sjældent er intenderet fra foreningens side. Der kan være en bevidsthed om, at de unge lærer ved at få ansvar og skulle træne, lede eller undervise andre. Men det er sjældent planlagt og beskrevet. I den forstand er uddannelsesaktiviteter som f.eks. Ung på banen yderst interessante og væsentlige, fordi de jo netop er et forsøg på at formalisere og bevidstgøre de unge omkring deres læringsudbytte – og de kompetencer de opnår i foreningslivet.

Både de unge og lederne har været glade for Ung på banen. De unge har haft det sjovt og er blevet udfordrede og har fået stof til eftertanke. Lederne hæfter sig ved, at de unge tilfører klubben fornyet energi og glæde ved engagementet. Der er nye teknikker, der skal prøves af, og måske betyder de unges indsigt i foreningsdemokratiet, at de på sigt får lyst til at prøve kræfter med bestyrelses- eller udvalgsarbejde.

Kompetenceudvikling – når arbejdet bærer en del af lønnen

I sit udgangspunkt bygger foreningskulturen på medlemmernes frivillige engagement. Jo flere hænder, desto lavere kontingent og dermed flere medlemmer. Men den økonomiske side af frivilligheden er under forandring. Selv om de unge fortæller, at de udover de timer, de modtager løn for, også giver en hånd med uden beregning.

Fra de unges perspektiv, er løn ikke kun nøglen til en selvstændig økonomi, der gør det muligt at gå i biografen med vennerne eller købe nyt tøj. Det er også en anerkendelse af deres kompetencer, et vidnesbyrd på, at det de bidrager med, har værdi. Det motiverer dem til at anstrenge sig og øger deres lyst til at gøre det endnu bedre – f.eks. ved at deltage i kurser.

”Når vi taler om de nye generationer af unge, kan det populært formuleres som, at unge i mindre grad identificerer sig som interessebærere, og i højere grad opfatter sig som identitetsbyggere. Også når de deltager i foreningslivet.”

Tilsvarende er de unges fritid begrænset, og skal de bruge den i klubben, nytter det ikke, de bliver placeret nederst i hierarkiet (Nielsen, Højholdt og Simonsen 2004). De tænder på udfordringer og anerkendelse. De begejstres, når børnene ser op til dem og ikke mindst drives de af et ønske om hele tiden at gøre det bedre. Både som sportsudøver og som instruktør. I det perspektiv skubber et kursus som Ung på banen til deres engagement, blandt andet fordi de oplever, at det, de lærer, kan omsættes direkte, når de kommer hjem i klubben igen.

Kompetenceudviklingens eksterne effekter tegner sig for erfaringer og redskaber, der kan anvendes her og nu. De fremstår reflekterede og bevidste om sammenhængen mellem det, de lærer som foreningsaktive og så situationer i hverdagen, hvor de trækker direkte på oplevelsen af at turde kaste sig ud i noget, og tro på, at det fører noget godt med sig. F.eks. i skolen, hvor de unge oplever at være trygge ved at tage ansvar i gruppearbejde.

Dertil kommer et mere langsigtet perspektiv for, hvordan de kan omsætte kompetencerne fra foreningsengagementet i deres fremtidige uddannelses- og arbejdsliv. De unge foreningsaktive synes bevidste om, at deres foreningsarbejde kan få positiv indvirkning på deres karriere. De opererer med et karrierefokus, både i form af avancement lokalt i klubben, og så i forbindelse med deres uddannelse og fremtidige arbejdsliv. Disse frivillige synes at være orienterede imod, at deres foreningsdeltagelse i en eller anden form har en ekstern effekt for dem, ud over den konkrete

betydning deres deltagelse har for foreningen og dens øvrige medlemmer.

Det er som sådan ikke noget nyt, at erfaringerne med at indgå i et demokratisk fællesskab, med mennesker man deler en interesse med, smitter af på deltagerens øvrige liv. I dag er der dog mere end nogen sinde fokus på uddannelse og kompetenceudvikling. Ikke mindst når det gælder de unge, som står foran at træffe valg, der får betydning for deres fremtidige hverdags- og arbejdsliv.

Det er et valg, de unge tager alvorligt, og de tilføjer erfaringerne med undervisning og diverse kurser stor betydning. De føler sig bedre rustede ligesom de også giver udtryk for en afklaring, når de skal træffe et valg blandt mange (tilsyneladende objektive) muligheder. Her er et univers, hvor enten undervisning, arbejdet med børnene eller begge dele kan være en markør for, hvilken faglighed, de kan identificere sig positivt med.

Frivilligt arbejde – mellem forpligtelse og selvrealisering

Intet tyder på at opbakningen til frivilligt arbejde er på retur, men motiverne for deltagelse synes ændrede (Wollebæk, Selle og Lorentzen 2000, Habermann 2000). Det synes at være en historisk realitet, at tidligere tiders vilje til og motivation for at deltage som frivillig ud fra en opfattelse af, at man som medlem af frivillige foreninger er forpligtet til det eller kunne se kollektive interesser heri, er under forandring.

Dette hænger sammen med, at foreningslivet til stadighed udvikles. Der opstår mange nye former for kulturelle og sociale foreningsdannelser, hvor selve idégrundlaget om at gøre noget for andre ofte kan være mere nedtonet (Wollebæk og Selle 2002). Samtidig er der i dag færre, som oplever at have et særligt tilhørsforhold til f.eks. arbejder- eller landbokulturen. Et tilhørsforhold, som tidligere har været interessebærende for foreningerne og deres medlemmer. Identifikationen med fællesskabet har affødt en naturlig villighed til at engagere og forpligte sig.

Når vi taler om de nye generationer af unge, kan det populært formuleres som, at unge i mindre grad identificerer sig som interessebærere, og i højere grad opfatter sig som identitetsbyggere. Også når de deltager i foreningslivet. Her er det ikke tilstrækkeligt at give sin fritid til en god sag.

Det er mindst ligeså vigtigt, at de kan omsætte erfaringerne i deres identitetsarbejde, og deres søgen efter, hvem de er. De gør sig nogle konkrete erfaringer i et læringsmiljø, der er både trygt og udfordrende. Og deres foreningsdeltagelse stiller krav om kompetenceudvikling på flere niveauer. De unge forventer og drives af læring og dygtiggørelse, og processen styrkes af alt fra kurser til gode kammerater og tydelige rollemodeller. De sidste finder de i de arenaer, hvor idrætten udøves, og meget tyder på, at foreningerne med fordel kan overføre dette til den daglige administration samt udviklingsarbejdet.

Hvis min klub var et dyr...

- **BLÅHVAL:** Den er stor, der er plads til alle, men det kan også blive for meget.
- **KÆNGURU:** Den har en unge i sin pung. Der er tryghed, den passer på sine børn.
- **MYRE:** Ikke så meget pga. størrelsen, men der sker meget, der er mange der gør en indsats.
- **BJØRN:** Går i hi om vinteren (tennis)
- **HUND:** Man føler sig velkommen, man er glad for at komme der, en del af familien
- **DELFIN:** Legesyg
- **ELEFANT:** Flokdyr, beslutsom
- **EGERN:** Der sker hele tiden noget prøver hele tiden at gøre det bedre. Hvis der er noget galt i klubben bliver det hele tiden repareret
- **LØVE:** Flokdyr der passer på hinanden.

”For de fleste unge er det vigtigt, at deres frivillige indsats giver mening og har værdi både for dem selv og andre. Det er ikke et enten-eller, men et både-og.”

På kurset Ung på banen, blev de unge bedt om at komme med bud på, hvilket dyr de identificerer deres lokale klub med, og hvorfor. Temaer som rummelighed, fællesskab, tryghed og aktivitet slås an. Som det også fremgår af den samlede rapport, tilskriver de unge det sociale aspekt stor betydning. De er afhængige af andre i deres idræt, enten som holdkammerater eller konkurrenter. Uden dem ville foreningens aktiviteter og miljø – og ikke mindst de unges fritidsliv – være tømt for indhold.

Alligevel tolker voksne ofte unge som selvtilstrækkelige individualister. Det indirekte krav om løn for noget, der i mange år har været løst ad frivillig vej, bestyrker argumentet. Alt peger dog på, at den økonomiske håndsrækning langt fra kan stå alene. Den er vigtig, men der er flere skærende punkter, der krydses i og omkring kompetenceudvikling. Som med de unges fokus på fremtiden bevarer et individuelt skær. Uddannelsesvalget hviler nemlig på den enkelte unge, ikke fællesskabet, og det rummer både et element af frihed, mens sandelig også af ansvar. Foreningsdeltagelsen kan hjælpe de unge både til at afklare kompetencer, og så til at klæde dem på til et liv, hvor det individuelle ansvar for netop uddannelse og arbejde øges dag for dag.

Deltagelsen i det frivillige arbejde bidrager til en personlig udvikling, og et udbytte de kan tage med sig som en kompetence med henblik på deltagelse i andre sociale sammenhænge. De unges fortællinger er interessante, da de peger på forhold, vi også andre steder kan identificere, når unge interviewes om deres begrundelse for deltagelse. Det sætter sig igennem som en kulturel tendens, at store grupper af unge i højere grad end tidligere primært ønsker at forpligte sig, hvis det, de forpligter sig på og beskæftiger sig med, bidrager til personlig udvikling og social mobilitet. Men det er vigtigt at fastholde, at det stadig fremstår som ganske centralt for næsten alle unge frivillige, at det frivillige arbejde har et socialt formål, at de ved at engagere sig ikke kun gør noget for deres egen skyld, men også gør det for andres skyld. For de fleste unge er det vigtigt, at deres frivillige indsats giver mening og har værdi både for dem selv og andre. Det er ikke et enten-eller, men et både-og.

UNGE, KOMPETENCEUDVIKLING OG FORENINGSLIV – unge kommer på banen når de:

Føler sig inviterede

Invitationen skal være personlig. Både til kurser og i klubben er det vigtigt, at de unge bliver mødt som individer, der har noget særligt at tilbyde. De føler sig set og det giver dem lyst til at deltage.

Mødes som ligeværdige

De unge ved godt, at der er forskel på en hjælpetræner og en rigtig træner. Men når de respekteres og udfordres for det, de kan, får de lyst til at lære mere og til at blive dygtigere, så de kan gøre det endnu bedre næste gang.

Stilles konkrete (praktiske) opgaver

De unge tager gerne ansvar, men foretrækker at undervise eller udtænke og gennemføre konkrete projekter, frem for at sidde stille til møder, der fortaber sig i snak. Indsatsen skal have et tydeligt og meningsfuldt indhold og sigte.

Anerkendes for deres indsats

Ros og anerkendelse er vigtigt for, at de unge finder det meningsfuldt at bidrage. Oplevelsen af at netop de personligt gør en forskel, er en positiv drivkraft, foreningerne med fordel kan benytte sig af.

Honoreres – symbolsk som økonomisk

Personlig anerkendelse og personalepleje i form af fester og træningsudstyr, kan med fordel suppleres med en eller anden form for kontant afregning. Når de unge kan gøre foreningsengagementet til en del af deres fritidsjob, falder det dem naturligt og meningsfuldt at bidrage frivilligt for resten.

Modtager konstruktiv feedback på deres indsats

En central drivkraft for de unges engagement er personlig og faglig udvikling. De iagttager de mere rutinerede ledere og tager ved lære. Når de unge selv får lov at tage ansvar, gør de sig umage, ligesom de forventer og tager konstruktiv feedback til efterretning

Føler sig taget alvorligt

De unge ved, de har meget at lære. Men det de kan, skal tages alvorligt. De vil godt feje efter et større arrangement. Men ikke hver gang. Der skal være plads til opgaver, hvor de føler sig taget alvorligt, og hvor det er værd at vise, at de kan tage ansvar.

Involveres direkte

Når de unge fra begyndelsen bliver spurgt og deres kommentarer taget til efterretning, føler de et naturligt ejerskab og ansvar, hvad enten der er tale om undervisning, rutinearbejde eller nye projekter.

Referencer

Bjørnavåld, Jens (2001): "Making learning visible – identification, assessment and recognition of non-formal learning". I: Vocational training nr. 22. European Journal. CEDEFOP

Colardyn, Danielle & Jens Bjørnavåld (2005): The learning continuity. European inventory on validating non-formal and informal learning – national policies and practices in validating non-formal and informal learning. Cedefop Panorama series, nr. 117, Office for Official Publications of the European Communities.

DUF (2003): Kompetenceguiden. Sådan bruger du din foreningserfaring, når du søger job og uddannelse. Januar 2003. København: Dansk Ungdoms Fællesråd

EU (2000): EU's Memorandum om Livslang Læring. Oktober 2000. Downloadet fra Undervisningsministeriet hjemmeside på linket: http://us.uvm.dk/videre/voksenuddannelse_dk/livslanglaering/memorandum.pdf.

Habermann, Ulla (2000): Motiver til frivillighed – frivillige i idrætsforeninger. København: Institut for Idræt, Københavns Universitet

Illeris, Knud (2003): Voksenuddannelse og voksenlæring. Roskilde Universitetsforlag

Kofod, Anne (2004): Vejledningens betydning på højskolerne. Center for Ungdomsforskning

Kofod, Anne og Jens Christian Nielsen (2005): Det normale ungdomsliv. Center for Ungdomsforskning

Kofod, Anne og Niels Ulrik Sørensen (2006): Unge og biblioteker. Danmarks Biblioteksforening

Kvale, Steinar (1998): InterView. Hans Reitzels Forlag

Nielsen, Gert Allan m.fl. (2004): Trivsel, livsstil og sundhedsvaner blandt unge danskere ved årtusindskiftet. I: Unge i tal og tekst Ungdomsforskning nr. 3&4. Center for Ungdomsforskning

Nielsen, Jens Christian (2005): Unge frivillige vil begejstres og udvikles – ikke bindes. I: De kompetente frivillige. En antologi om dannelse og kompetenceudvikling i det frivillige sociale arbejde. Henrik Frostholm (red.) Center for frivilligt socialt arbejde

Nielsen, Jens Christian, Andy Højholdt og Birgitte Simonsen (2004): Ungdom og foreningsliv – demokrati – fællesskaber – læreprocesser. Roskilde Universitetsforlag

Pless, Mette og Noemi Katznelson (2005): Niende klasse og hvad så? Center for Ungdomsforskning

Simonsen, Birgitte (2003): Samtale med ildsjæle og forskere. I: Nye tider – nye foreningsformer? – et forskningsprojekt om ungdoms og foreningsliv. Særnummer af Ungdomsforskning, april. Center for Ungdomsforskning

Skrownny, Maja (2005): Alkohol, fællesskaber og identitet – i et integrationsperspektiv. I: Ungdomsforskning nr. 3. Center for Ungdomsforskning

Skårhøj, Rie Frilund og Søren Østergaard (red.) (2005): "Generation happy?" et studie i danske teenagers hverdagsliv, værdier og livstolkning. Unitas Forlag

Wollebæk, Dag og Per Selle (2002): Det nye organisasjonssamfundet – Demokrati i omformning. Fakkbokforlaget, Bergen.

Wollebæk, Dag, Per Selle og Håkon Lorentzen (2000): Frivillig innsats. Social integration, demokrati og økonomi. Bergen: Fakkboklaget

www.dgi.dk/aarhuseggen/ungpaabanen.aspx
www.frivillighed.dk – definitioner og faktaoplysninger

Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv

Af Anne Kofod og Jens Christian Nielsen

Denne rapport sætter fokus på, hvordan unges aktive deltagelse i foreningslivet indgår i såvel kompetenceudvikling i foreningslivet som deres aktuelle hverdagsliv og planer for fremtiden. Rapporten baserer sig på undersøgelsen af unge idrætsforeningsaktive, der har det til fælles, at de har været deltagere på et regionalt uddannelsesstilbud i DGI-regi. Formålet med uddannelsen er at motivere og kvalificere unge foreningsaktive til at brede deres engagement i foreningerne ud. Det undersøges, hvilken betydning uddannelse af denne type har for unges deltagelse i foreningslivet.

Unge, kompetenceudvikling og foreningsliv giver på nogle bud på, hvorledes foreninger og andre organisationer, der har unge som medlemmer, bedst muligt kan inddrage og engagere de unge i foreningsarbejdet.

Center for Ungdomsforskning (CeFU) er en forskningsenhed, der er tilknyttet Learning Lab Denmark, som er et institut ved Danmarks Pædagogiske Universitet. CeFU forsker i unges liv, problemer og udfordringer. På centrets hjemmeside - www.cfu.dk - kan der findes information om centrets virke og projekter.